

Mona Coțofan
Mihaela Doboș
Andreea Nistor
Ciprian Nistor
Ileana Popescu

ROMÂNĂ CA LA CARTE

Lucian Blaga
George Bacovia
Liviu Rebreanu
Ion Pillat
Ion Minulescu
Mircea Eliade
Nicolae Leahu
Marin Preda
Marin Sorescu
Octavian Goga

Mihai Eminescu
George Călinescu
Ion Barbu
Mircea Eliade
Ion Pillat
Paul Ispirescu
Paul Ispirescu
Vichita Stănescu
Alexandru Macedonski

LITERATURĂ, LIMBĂ ȘI COMUNICARE

clasa a 12-a

Director de producție editorială: Ionuț Burcioiu

Redactare: Maria Cramarencu

Corectură: Gabriela Grigorescu, Vanesa Magherușan

Layout & tehnoredactare: Carmen Dumitrescu

Design copertă: Mirona Pintilie

Pregătire de tipar: Marius Badea

Credite foto: Shutterstock, Wikimedia Commons, Muzeul Național de Istorie a României
via Wikimedia Commons, WikiArt.org

Sursă capturi de ecran din *Moromeții I*, în regia lui Stere Gulea (1987), ecranizare după
romanul lui Marin Preda: <https://www.youtube.com/watch?v=ZRnlesJz8uc>

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

Româna ca la carte : literatură, limbă și comunicare : clasa a XII-a /

Mona Coțofan, Mihaela Doboș, Andreea Nistor, ... –

Pitești : Paralela 45, 2025

ISBN 978-973-47-4353-7

I. Coțofan, Mona

II. Doboș, Mihaela

III. Nistor, Andreea

811.135.1

821.135.1.09

prof. Mona COȚOFAN, gradul didactic I, Colegiul Național „Vasile Alecsandri”, Iași
prof. dr. Mihaela DOBOȘ, gradul didactic I, Colegiul Național „Costache Negruzzi”, Iași
prof. dr. Andreea NISTOR, gradul didactic I, Colegiul Național „Sfântul Sava”, București
prof. dr. Ciprian NISTOR, gradul didactic I, Colegiul Național de Informatică
„Tudor Vianu”, București
prof. dr. Ileana POPESCU, gradul didactic I, Colegiul Național „Vlaicu Vodă”,
Curtea de Argeș

COMENZI – CARTEA PRIN POȘTĂ

EDITURA PARALELA 45

Bulevardul Republicii, nr. 148, Clădirea C1, etaj 4, Pitești,

jud. Argeș, cod 110177

Tel.: 0248 633 130; 0753 040 444; 0721 247 918

Tel./fax: 0248 214 533; 0248 631 439; 0248 631 492

E-mail: comenzi@edituraparelela45.ro

www.edituraparelela45.ro

Tipărit la R.A. „Monitorul Oficial”

Copyright © Editura Paralela 45, 2025

Prezenta lucrare folosește denumiri ce constituie mărci înregistrate,
iar conținutul este protejat de legislația privind dreptul de proprietate intelectuală.
www.edituraparelela45.ro

Cuvânt-înainte

Conceput într-o progresie care să reflecte dinamica celor patru ani de studiu, auxiliarul pentru clasa a XII-a din conceptul educațional *Româna ca la carte* a fost gândit ca un corolar ce întregește această serie, contribuind atât la formarea profilului absolventului de liceu aflat în pragul bacalaureatului, cât și la consolidarea competențelor, a valorilor și a atitudinilor dobândite în anii de școală. Din perspectiva reconfigurărilor de paradigmă pe care le traversează nu doar sistemul actual de educație, ci și societatea, în genere, disciplina Limba și literatura română trebuie să-și păstreze rolul de reper fundamental în asimilarea tuturor achizițiilor culturale ale tinerilor și de oglindă a valorilor identitare imuabile care îi definesc.

Noutatea lucrării de față reiese din tripla ei dimensiune educațională:

1. compendiu literar, în care autorii din literatura română prevăzuți de programa școlară sunt asociați cu texte din literatura universală, într-o reversibilă deschidere, atât de necesară unei înțelegeri autentice a fenomenului estetic;

2. breviar teoretic și ghid de antrenament pentru bacalaureat, în care programa de examen este recapitulată etapizat, dublate de aplicații diverse și exerciții variate, care le asigură elevilor suportul pentru o pregătire temeinică și constantă;

3. bază de studiu orientat deopotrivă către nevoile absolventului de azi – între care adaptarea la context și exersarea abilităților de cunoaștere individuală primează – și rigoarea aprofundării unor concepte fundamentale pentru situarea, la deplina maturitate, într-un orizont științific și cultural complex și fluid.

Cu o structură standard, volumul se deschide cu o evaluare inițială, fiind organizat în **cinci unități de învățare**, înțelese ca reflex didactic al programei școlare de limba și literatura română pentru clasa a XII-a: **1. Perioada interbelică. Simbolismul**; **2. Poezia interbelică. Modernismul**; **3. Perioada interbelică. Tradiționalismul**; **4. Perioada postbelică. Poezia. Teatrul**; **5. Perioada postbelică. Romanul**. Tabloul intern al fiecărei unități articulează patru domenii de conținut, *Lectură, Comunicare orală și scrisă, Interculturalitate, Redactare*, gândite ca un aparat metodologic eficient, prietenos cu elevul și cu profesorul, incitant prin strategiile ludice, prin deschiderile către alte domenii, prin studiile de caz, dezbaterile sau investigațiile care facilitează aprofundări și extinderi în funcție de necesitățile fiecărui colectiv și chiar ale fiecărui utilizator.

Nu în ultimul rând, evaluările de la finalul fiecărei unități, proiectate în aceeași logică a relevanței și a adaptării curriculare, sunt o modalitate de pregătire eficientă a bacalaureatului (*Test standard*), dar și a competițiilor de profil, specifice domeniului de studiu al limbii și literaturii române (*Test de aprofundare*). Avem convingerea că auxiliarul de clasa a XII-a, situat în filiația precedentelor volume ale seriei „Româna ca la carte”, va oferi tuturor experiențe de învățare inedite, incitante și dense din toate punctele de vedere, într-un demers cognitiv care nu exclude emoția descoperirii de sine și a contemplării farmecului discret al literaturii.

Autorii

CUPRINS

Cuvânt-înainte	3
----------------------	---

Evaluare inițială	5
-------------------------	---

UNITATEA 1

Poezia interbelică. Symbolismul.... 7

Lectură	8
---------------	---

Arta versurilor – muzică și imagine

George Bacovia, *Plumb*

Comunicare orală și scrisă	21
----------------------------------	----

Figuri de stil și procedee de expresivitate: simbolul

Interculturalitate	23
--------------------------	----

Symbolismul (sinopsis)

Redactare	30
-----------------	----

Studiu de caz: *Forme ale istoriei și ale criticii literare*

Scrierea ghidată

Evaluare	39
----------------	----

UNITATEA 2

Poezia interbelică. Modernismul ... 45

Lectură	46
---------------	----

Poezia – mister și cunoaștere

Lucian Blaga, *Eu nu strivesc corola de minuni a lumii*

Comunicare orală și scrisă	61
----------------------------------	----

Figuri de stil și procedee de expresivitate: metafora

Interculturalitate	63
--------------------------	----

Modernismul poetic

Lectură	68
---------------	----

Poezia – inspirație și meșteșug

Tudor Arghezi, *Testament*

Comunicare orală și scrisă	89
----------------------------------	----

Figuri de stil și procedee de expresivitate: metonimia

și sinecdoca

Interculturalitate	90
--------------------------	----

Avangarda (I): dadaismul, suprarealismul (sinopsis)

Lectură	94
---------------	----

Poezia – ermetism și hermetism

Ion Barbu, *Joc secund*

Comunicare orală și scrisă	111
----------------------------------	-----

Figuri de stil și procedee de expresivitate: inversiunea

Interculturalitate	112
--------------------------	-----

Avangarda (II): futurismul, cubismul, constructivismul

(sinopsis)

Redactare	115
-----------------	-----

Studiu de caz: *Diversitate tematică, stilistică și de*

viziune în poezia interbelică

Evaluare	128
----------------	-----

UNITATEA 3

Perioada interbelică.

Tradiționalismul 133

Lectură	134
---------------	-----

Tradiționalismul – captivități și eliberări

Ion Pillat, *Aci sosi pe vremuri*

Comunicare orală și scrisă	145
----------------------------------	-----

Figuri de stil și procedee de expresivitate: aliterația și asonanța

Interculturalitate	148
--------------------------	-----

Tradiționalismul (sinopsis)

Redactare	155
-----------------	-----

Studiu de caz: *Frona în literatura interbelică*

Evaluare	163
----------------	-----

UNITATEA 4

Perioada postbelică. Poezia.

Teatrul 169

Lectură	170
---------------	-----

Iubirea – întâmplare a ființei

Nichita Stănescu, *Leoaică tânără, iubirea*

Comunicare orală și scrisă	181
----------------------------------	-----

Figuri de stil și procedee de expresivitate:

personificarea

Interculturalitate	183
--------------------------	-----

Neomodernismul (sinopsis)

Lectură	186
---------------	-----

Cunoașterea – destin al ființei

Marin Sorescu, *Iona*

Comunicare orală și scrisă	201
----------------------------------	-----

Punctuația și justificările ei sintactice și stilistice

Interculturalitate	204
--------------------------	-----

Generația recuperată. Cercul literar de la Sibiu (sinopsis)

Redactare	214
-----------------	-----

Studiu de caz: *Dinamica unor specii: jurnale, memorii*

(apariții după 1990)

Evaluare	226
----------------	-----

UNITATEA 5

Realismul postbelic.

Postmodernismul 231

Lectură	232
---------------	-----

Romanul postbelic – social și patriarhal

Marin Preda, *Moromeții*

Comunicare orală și scrisă	265
----------------------------------	-----

Tipuri de discurs persuasiv. *Limba de lemn*

Interculturalitate	269
--------------------------	-----

Literatura aservită ideologiei comuniste (sinopsis)

Lectură	274
---------------	-----

Romanul de după 1980 – inițiere și memorie

Filip Florian, *Toate bufnițele*

Comunicare orală și scrisă	293
----------------------------------	-----

Exprimare corectă și nuanțată: evitarea anacolutului,

a confuziilor paronimice, a pleonasmului/tautologiei/

cacofoniei; adecvare/inadecvare stilistică

Interculturalitate	297
--------------------------	-----

Postmodernismul (sinopsis)

Redactare	300
-----------------	-----

Studiu de caz: *Tipuri de roman în perioada postbelică*

Evaluare	308
----------------	-----

Evaluare inițială

- Toate subiectele sunt obligatorii. Se acordă **zece puncte** din oficiu.
- Timpul de lucru efectiv este de **trei ore**.

SUBIECTUL I**(50 de puncte)****Citește următorul fragment:**

Când facem cunoștință cu cineva, oare se tocesc vreodată astfel de întrebări: De unde sunteți? Din ce oraș? Ce meserie aveți? Ce vinuri, sau pomi, sau alte roade ale pământului cresc pe acolo? Cum sunt oamenii: vrednici, vorbăreți, petrecăreți, posomorâți, tăcuți? Moravurile sunt blânde? [...] Ce oameni de seamă aveți? Aveți medici buni? Oamenii trăiesc mai mult sau mai puțin ca în alte părți?

Dorința e nu numai de a ne informa, ci de a găsi ceva comun. Și într-adevăr, această dorință nu întârzie să fie satisfăcută: descoperim că am fost în același liceu sau facultate, sau în același regiment, și că avem, prin soțiile sau rudele noastre, sau prietenii noștri, cunoștințe comune, despre care vorbim, din unghiuri noi de vedere, descoperim lucruri neștiute, revelatoare, pe care nu ni le-am fi putut niciodată imagina în strânsă legătură cu ele. Astfel, ceea ce e omenesc în noi se lărgeste sporind în suprafață și în adâncime. Devenim mai bogați nu pentru că ne-am sporit cercul cunoștințelor, ci pentru că, așa cum se întâmplă într-o galerie, putem trece dincolo de anumite întrebări cărora nu le găseam răspuns, sau ni se dărmă niște răspunsuri în care crezusem. [...]

Dar dacă astea sunt consecințele comunicării directe dintre om și ceilalți, pornind de la însușirile specifice ale omului social, ca individ obișnuit, ne imaginăm ușor, și la urma urmei așa ne explicăm, și una din trăsăturile fundamentale ale vocației artistice. O carte e un om care îți intră în casă, ți se așază în fotoliu și începe să-ți vorbească despre el și ai lui, părinți și prieteni, regiunea lor de odinioară sau de acum.

(Marin Preda, *Creație și morală*)**A. Scrie, în enunțuri, răspunsuri la fiecare dintre următoarele cerințe cu privire la textul dat:**

1. Indică sensul din text al cuvântului *vrednici* și al secvenței *a găsi ceva comun*. **6 puncte**
2. Menționează o întrebare pe care și-o pot adresa oamenii atunci când fac cunoștință, așa cum reiese din textul dat. **6 puncte**
3. Precizează un aspect pe care îl pot descoperi oamenii la persoanele cu care fac cunoștință, justificându-ți răspunsul cu o secvență semnificativă din text. **6 puncte**
4. Explică un motiv pentru care, în viziunea autorului, a face cunoștință cu cineva are efect pozitiv asupra concepțiilor noastre despre lume. **6 puncte**
5. Prezintă, în 30–50 de cuvinte, punctul de vedere al autorului cu privire la relația dintre cititor și carte, așa cum se desprinde această idee din textul dat. **6 puncte**

B. Redactează un text de minimum 150 de cuvinte, în care să argumentezi dacă diferitele forme de comunicare pot influența cunoașterea de sine, raportându-te atât la informațiile din fragmentul dat, extras din volumul *Creație și morală* de Marin Preda, cât și la experiența personală sau culturală.

20 de puncte

În redactarea textului, vei avea în vedere următoarele repere:

- formularea unei opinii față de problematica pusă în discuție, enunțarea și dezvoltarea corespunzătoare a două argumente adecvate opiniei și formularea unei concluzii pertinente; **14 puncte**
- utilizarea corectă a conectorilor în argumentare, respectarea normelor limbii literare (norme de exprimare, de ortografie și de punctuație), așezarea în pagină, lizibilitatea. **6 puncte**

În vederea acordării punctajului pentru redactare, textul trebuie să aibă minimum 150 de cuvinte și să dezvolte subiectul propus.

SUBIECTUL al II-lea

(10 puncte)

Comentează, în minimum 50 de cuvinte, fragmentul de mai jos, evidențiind relația dintre ideea poetică și mijloacele artistice:

Am început să mă despart de mine
Mă simt mai liniștit. E frig. Afară
Nu știi: e toamnă, ori e primăvară...
Iar plouă? Nu. E vânt pe străzi. E bine
C-am început să mă despart de mine.

M-am săturat de mine până-n gât,
Privesc în suflet, casc și mi-e urât,
Mă plimb prin mine ca un exilat
Și mă cutreier iar în lung și-n lat
Și caut iar, și caut iar, și știu
Că nimeni nu-i. Și fluier a pustiu.

(Alexandru Philippide, *Fluturi în zadar*)

Notă! Pentru **conținut**, vei primi 6 puncte, iar pentru **redactare**, vei primi 4 puncte (utilizarea limbii literare – 1 punct; logica înlănțuirii ideilor – 1 punct; ortografia – 1 punct; punctuația – 1 punct).

În vederea acordării punctajului pentru redactare, răspunsul trebuie să aibă minimum 50 de cuvinte și să dezvolte subiectul propus.

SUBIECTUL al III-lea

(30 de puncte)

Redactează un eseu de minimum 400 de cuvinte, în care să prezinți *particularități ale unui text narativ studiat*, aparținând lui G. Călinescu.

În elaborarea eseului, vei avea în vedere următoarele repere:

- evidențierea a două trăsături care fac posibilă încadrarea textului narativ studiat într-o perioadă, într-un curent cultural/literar sau într-o orientare tematică;
- comentarea a două episoade/secvențe relevante pentru tema textului narativ studiat;
- analiza a două elemente de structură, de compoziție și de limbaj, semnificative pentru textul narativ studiat (de exemplu: acțiune, conflict, relații temporale și spațiale, incipit, final, tehnici narative, instanțele comunicării narative, perspectivă narativă, registre stilistice, limbaj etc.).

Notă! Ordinea integrării reperelor în cuprinsul eseului este la alegere.

Pentru **conținutul** eseului, vei primi **18 puncte** (câte 6 puncte pentru fiecare cerință/reper).

Pentru **redactarea** eseului, vei primi **12 puncte** (existența părților componente – introducere, cuprins, încheiere – 1 punct; logica înlănțuirii ideilor – 1 punct; abilități de analiză și de argumentare – 3 puncte; utilizarea limbii literare – 2 puncte; ortografia – 2 puncte; punctuația – 2 puncte; așezarea în pagină, lizibilitatea – 1 punct).

În vederea acordării punctajului pentru redactare, eseu trebuie să aibă minimum 400 de cuvinte și să dezvolte subiectul propus.

Poezia interbelică.

Simbolismul

Lectură

Arta versurilor — muzică și imagine
George Bacovia, *Plumb*

Comunicare orală și scrisă

Figuri de stil și procedee de expresivitate:
simbolul

Interculturalitate

Simbolismul (sinopsis)

Redactare

Studiu de caz: *Forme ale istoriei și ale
criticii literare*
Scrierea ghidată

Perioada interbelică structurează cultura română pe coordonatele ideologice contradictorii ale tradiționalismului și ale modernismului, determinând nuanțe și viziuni insolite, conjugate în formule artistice originale. Dacă în secolul anterior, din care noua epocă își extrage sevele continuității, conceptul de curent literar se definea prin raportarea la o perioadă întinsă de timp, istoria noului veac imprimă culturii o altă dinamică. Deși variate curente se cristalizează prin particularități identitare precise, tabloul epocii, în ansamblul său, se construiește din reflectări și ecouri, confirmând viziunea lui Adrian Marino asupra conceptului: „Curente literare pure, precis conturate, etanșe nu există. Ele trec unele în altele, devin, nu sunt date.” (*Dicționar de idei literare*, 1973) Delimitată de două mari războaie mondiale, articulată pe noi perspective asupra lumii în continuă schimbare, reasezându-și reperele moștenite și reconfigurându-și direcțiile viitoare, epoca interbelică se caracterizează prin tendința spre europenizare, dar, deopotrivă, prin încercarea de valorificare insistentă a originalității naționale. Fenomenul cultural tot mai viu este susținut de o activitate gazetărească la fel de impresionantă, peste 300 de reviste literare care apar, între 1918 și 1944, reflectând direcții, ideologii, concepte și atitudini definitorii pentru tabloul epocii.

Claude Monet, *Impresie, răsărit de soare* (1872),
Muzeul Marmottan, Paris

Dicționar cultural

Claude Monet (1840–1926) este un pictor francez, promotor al impresionismului și primul teoretician al acestei mișcări artistice, pe care a inițiat-o cu ocazia unui salon organizat în 1872, în care a expus tabloul care l-a făcut celebru: *Impression, soleil levant*. Lucrarea a provocat o reacție de respingere din partea publicului, autorul fiind nevoit să explice: *Peisajul nu este altceva decât o impresie, impresia instantanee*. După această expoziție, Luis Leroy i-a numit pe acești artiști *impresioniști*.

Arta versurilor – muzică și imagine

George BACOVIA (1881–1957) a fost un poet născut la Bacău, pe numele său real George Andone Vasiliu, care va prelua pseudonimul Bacovia, a cărui semnificație o explică într-un interviu din 1943: „Eu l-am luat din dicționarul lui Hasdeu, cum cred că va fi făcut și Argezi în legătură cu râul Argeșului”. Își petrece copilăria și adolescența în orașul natal, unde, în 1891, își începe studiile la Școala Primară Domnească nr. 1, apoi le continuă la Gimnaziul Ferdinand, unde descoperă că e pasionat de desen, vioară și gimnastică. În 1899 obține premiul I pe țară la concursul „Tinerimii române” pentru desen artistic după natură. După liceu, perioadă pe care o consideră nefericită, se înscrie la Școala Militară din Iași, dar se retrage, pentru a urma cursurile Facultății de Drept, finalizate târziu, fără a mai susține licența. În 1928 se căsătorește cu Agatha Grigorescu. A debutat în 1899 în revista „Literatorul”, a lui Alexandru Macedonski, cu poezia *Și toate*, devenind apoi colaborator al multor reviste ale vremii, între care „Arta”, „Versuri”, „Românul literar”, „Flacăra”; inițiază revistele „Orizonturi noi” și „Ateneu”, din 1925 devenind director al acesteia din urmă. A publicat volumele *Plumb* (1916), *Scânței galbene* (1926), *Bucăți de noapte* (1926), *Cu voi...* (1930), *Comedii în fond* (1936), *Stanțe burgheze* (1946), *Poezii* (1956). S-a bucurat de apreciere publică, fiind premiat, în 1923, de Ministerul Artelor pentru volumul *Plumb*.

Discuție inițială

1. Privește pictura murală, pe care o vei putea vizualiza accesând codul QR alăturat, și notează trei adjective potrivite pentru a descrie chipul poetului.
2. Crezi că o pictură murală a unui autor e o formă de a-l omagia? Răspunde în 100–120 de cuvinte, justificându-ți ideea.
3. Care dintre poeții studiați de tine până acum ți-ai dori să fie reprezentat printr-o pictură murală în sala ta de clasă? Argumentează-ți opțiunea în 100–120 de cuvinte.
4. Realizează o fișă a personalității lui G. Bacovia, valorificând imaginea statuară din fotografia de mai jos și următoarea sa confesiune: „De obicei stau toată ziua în casă, afară de câteva ore de lecții pe care le predau la o școală din localitate. Nu mă plictisesc și nu mă neliniștesc în singurătate. Din cauza temperamentului, mi-am croit fatal o astfel de viață. Și-apoi n-am fost întotdeauna prea sănătos. Societatea cere mereu oameni robuști, care să se străduiască cu spor pentru ea, să-i ducă mai departe rostul. Melancolia firii mele nu ar fi niciodată înțeleasă. Unii din prietenii mei îmi spun că sunt inadaptabil, că fug de oameni. Este o exagerare. Iubesc oamenii și privesc cu interes prin geamul din fața casei mele. Cred că fiecare duce ceva bun cu sine și dacă nu sunt toți la fel, de vină sunt împrejurările care diferă de la individ la individ. Evit oamenii pentru că persoana mea ar aduce un fel de umbră peste veselia lor spontană. Îi respect prea mult ca să le aduc vreo supărare. Aici, în provincie, viața se scurge monoton. E destul să trăiești o zi, să-ți închipui cum se vor desfășura toate celelalte până la sfârșitul vieții tale. Asta într-adevăr nu este un lucru prea vesel.” (I. Valerian, *De vorbă cu G. Bacovia*, în „Viața literară”, aprilie 1929)

Lecturi succesive (I):

Plumb

de George Bacovia

Dormeau adânc sicriile de **plumb**,
 Și flori de plumb și **funerar** veștmânt –
 Stam singur în **cavou**... și era vânt...
 Și scârțâiau coroanele de plumb.

Dormea întors amorul meu de plumb
 Pe flori de plumb, și-am început să-l strig –
 Stam singur lângă mort... și era frig...
 Și-i atârnav aripile de plumb.

• Vârstele simbolismului românesc

1. **ACTIVITATE CU CLASA** Citiți cu voce tare, în ștafetă, textele poetice ale volumului *Plumb* și grupați-le în funcție de criteriul tematic. Notați apoi ceea ce ați observat.

2. **ACTIVITATE ÎN PERECHE** Alegeți un text preferat și discutați în pereche despre el, urmărind:

- cuvântul-cheie;
- structura discursului;
- tipul de lirism;
- trăsături simboliste.

3. **ACTIVITATE INDIVIDUALĂ** Amintește-ți conceptul de artă poetică, studiat anterior, și reformulează-i o definiție. Scrie apoi un eseu liber, de cel puțin 150 de cuvinte, despre caracterul de artă poetică al poeziei *Plumb*.

4. Citește poezia *În arcanse de pădure*, de Alexandru Macedonski, și identifică două elemente care anunță simbolismul.

În arcanse de pădure întuneric ce spăimântă.
 Frunza tace lângă frunză și copac lângă copac;
 Noapte tristă, noapte mută, noapte moartă, cer opac –
 Dar privighetoarea cântă, dar privighetoarea cântă.

În arcanse de pădure vijelie ce spăimântă,
 Trăsnet roșu ce-nfășoară și surpare de potop;
 Pentru ce e armonia o mânia fără scop,
 Dar privighetoarea cântă, dar privighetoarea cântă.

În arcanse de pădure grozăvie ce spăimântă,
 Aurora-ntârziată nu s-arată sub frunziș,
 Întunericul în cale i s-a pus în curmeziș –
 Dar privighetoarea cântă, dar privighetoarea cântă.

Note lexicale

plumb (s.n.) – (numai singular) element chimic metalic, moale și greu, maleabil, de culoare cenușiu-albăstrui, lucios în momentul obținerii sau când este așchiat sau pilit proaspăt, rău conducător de căldură și de electricitate, folosit la fabricarea țevelor de canalizare și a tablelor pentru căptușirea unor aparate în industria chimică.

funerar (adj.) – care ține de funeralii, privitor la funeralii; de înmormântare; mortuar.

cavou (s.n.) – construcție funerară (într-un cimitir sau în alt loc de înmormântare) cu una sau mai multe cripte.

Text și context

Considerat de E. Lovinescu un mijloc de a aduce lirismul în subconștient, simbolismul se dezvoltă în context autohton într-o succesiune de etape, începând cu activitatea poetică a lui Alexandru Macedonski și culminând cu cea a lui G. Bacovia. Prima etapă, considerată un moment al tatonărilor și al experiențelor, se asociază teoretizărilor macedonskiene din *Arta versurilor* sau din *Poezia viitorului*. În opinia artistului, poezia trebuie să fie sugestie, spre deosebire de proză, care înseamnă descripție și anecdotă, sunetele sunt menite a deștepta senzații, poezia e un spațiu al contrastelor, iar logica ei este absurdul, muzica, imaginea și culoarea definind poezia autentică. Cea de-a doua, pseudosimbolistă, e promovată de „Viața nouă”, apărută sub coordonarea lui Ovid Densusianu, propunând o tematică citadină, o orientare antisămănătoristă, dar respingând stările depresive și nevroza. Simbolismul exterior, minor, a treia dintre etapele curentului, se concretizează în poezia lui Ion Minulescu, manifestând atracție față de tehnicile și motivele simboliste, față de efectele sonore ale cuvântului exotic sau neologic. Bacovia marchează ultima etapă de evoluție a ideologiei simboliste, cea autentică, sintetizând toate trăsăturile curentului.

Unitatea 1. Poezia interbelică. Simbolismul

Dicționar cultural

Plumbul este un metal greu, de culoare gri-argintie, cu densitatea foarte mare. Datorită densității ridicate, plumbul și-a găsit utilizarea la protecția contra radiației ionizante. De asemenea, plumbul este folosit la fabricarea de greutatea cu volum mic, dar cu mase mari. Acest metal este toxic pentru organismul uman, intoxicația pe care o provoacă numindu-se *saturnism*. Oxizii de plumb (miniu, litargă) se utilizează la fabricarea vopselelor, în natură existând minereul de plumb numit *galenă*. Plumbul este unul dintre cele șase metale menționate în *Vechiul Testament* în cartea *Numerii*, la capitolul 31, vers. 22: „Aurul, argintul, arama, fierul, plumbul, cositorul și tot ce trece prin foc, să le treceți prin foc, ca să se curețe; afară de aceasta, și cu apă de curățire să le curățiți...” În alchimie, plumbul este considerat „apa tuturor metalelor”, ce se substituie duratei vieții, iar în literatură devine un agent al disoluției universale.

Camille Pissarro, *Autoportret* (1873)

Camille Pissarro (1830–1903) a fost un pictor francez, cu o contribuție semnificativă la unificarea mișcării impresioniste, dar și la formarea altor pictori celebri, precum Paul Cézanne, Vincent Van Gogh, Paul Gauguin, Georges Seurat. În 1874, împreună cu Monet, organizează prima expoziție a impresionistilor, care nu se bucură de succes, și experimentează noi tehnici, urmărind deopotrivă realismul, neoimpresionismul și pointilismul, definindu-se compozițional prin echilibrul dintre peisaj și siluetele umane, tot mai prezente în etapa de maturitate artistică.

5. LECTURA IMAGINII Privește cu atenție pictura lui Camille Pissarro, *Pădurea de la Marly* (1871), și identifică asemănări și deosebiri între imaginea plastică și cea poetică anterioară, vizând:

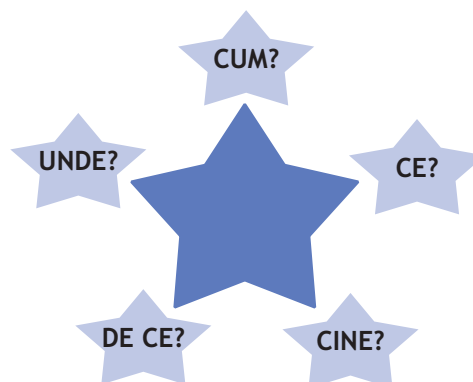

Camille Pissarro, *Pădurea de la Marly* (1871)

- tema;
- cromatică;
- raportul lumină-întuneric;
- organizarea planurilor compoziționale.

6. Citește mai multe texte poetice ale autorilor Dimitrie Anghel, Ștefan Petică, Șt. O. Iosif, Ion Minulescu și motivează-ți preferința pentru unul dintre ele.

7. Sintetizează ceea ce ai aflat despre simbolismul românesc, folosind metoda exploziei solare:

• Bacovia în context simbolist

1. ACTIVITATE DE GRUP. RECEPTARE CRITICĂ Împărțiți-vă în patru grupe. Fiecare grupă în parte își va alege câte o culoare din cele patru culori periferice din cadranul de la pagina următoare. Căutați

elemente specifice poetului asociat culorii, pe care le regăsiți și în lirica bacoviană. Prezentați apoi oral concluziile fiecărei echipe.

„Fapt e că încă de la debut și mai ales în poemele deja scrise și neincluse în *Plumb*, Bacovia face proba unui comportament stilistic imprevizibil. Deși abundă sincronizările simboliste, nu lipsesc tentațiile cotidianului și socialului, enunțul tranzitiv, biografismul, dar și ludice ieșiri în decor. La 35 de ani, Bacovia nu și-a putut reprima o anume poză de *poète maudit*, sub înrâurirea unor figuri protagoniste la începutul veacului XX, cum ar fi Baudelaire, Verlaine, E.A. Poe, Maurice Rollinat ș.a.m.d. Volumul *Plumb* va avea într-adevăr impactul dorit de încă tânărul poet, fiind o *summa* obsesiv-muzicală, plastică, ostentativ funebră și sardonică, adică exact imaginea standard, unidimensională, a poetului simbolist, deși dependent încă de modelele autohtone (Macedonski, în primul rând) sau străine.”

Geo Vasile, *Bacovia, corespondentul special al neantului*,
Convorbiri literare, nr. 9 (septembrie 2018)

2. Valorificând exercițiul anterior și receptarea critică de mai sus, realizați un eseu cu titlul *Locul lui Bacovia în context simbolist*.

• Semnificat și semnificant

1. **RECEPTARE CRITICĂ** „Singurul sens concret și adecvat contextului poetic al cuvântului *plumb* e, în anul 1916, *plumbul literei*, tiparul. Dintr-odată totul devine coerent. «Dormea întors amorul meu de plumb» capătă sens. Oricine a vizitat o tipografie știe că litera e întoarsă, poemul întreg e întors (priviți o ștampilă sau literele de pe brațele mașinii de scris). Florile de plumb devin o fotografie a literelor. [...] În cavoul impus în poezie de Baudelaire, Bacovia și-a pus propriile sicrie de plumb, literele. Un amor turnat în plumb e mort, încremenit, nu se mai poate schimba.”

Ioana Pârvulescu, *Cartea întrebărilor* (2010)

Pornind de la mărturisirea lui Bacovia: „Plumbul dă precipitat galben... Sufletul ars e galben. Galbenul e culoarea sufletului meu.”, dar și de la opinia critică de mai sus, identifică în volumul *Plumb* și alte texte ale căror titluri sunt simboluri cromatice.

2. În *Dicționar de simboluri*, Jean Chevalier și Alain Gheerbrant identifică și alte semnificații ale *plumbului*:

- simbol al greutateii, atribuit, prin tradiție, zeului separator Saturn;
- Paracelsus, alchimist elvețian din Evul Mediu, consideră plumbul „apa tuturor metalelor”;
- sugerează materia, „baza cea mai modestă de la care pornește o evoluție, o ascensiune”.

Valorificând toate aceste sugestii, explică, în 100–120 de cuvinte, semnificațiile titlului.

Chei de lectură (I)

Poezia *Plumb* a fost scrisă în 1900, citită la cenaclul *Literatorul*, dar publicată în deschiderea volumului omonim, în 1916, fiind considerată, prin sensurile ei programatice, anticipative, o artă poetică.

Titlul poeziei *Plumb*, devenit titlul întregului volum, își concentrează sensurile într-un lexem care anticipează, prin corespondența dintre *semnificant* (corpul fizic al cuvântului, învelișul său sonor) și *semnificat* (conținutul semantic) principalele idei poetice. Prin succesiunea fonetică ce sugerează închidere, apăsare, prin cele două consoane explozive (P, B) și o consoană sonantă (M), integrând o singură vocală închisă (U), cuvântul implică o diversitate de atribute ale metalului: gri (monotonie), anorganic (lipsă de viață, mortificare), rece (percepția tactilă asociată morții), tare (duratețe, apăsare), toxic (spaimă, închidere), opac (claustrare, sufocare), greu (izolare definitivă și totală).

La nivelul discursului, lexele este reluat în sintagme care îi adâncesc sensurile („sicrie de plumb”, „flori de plumb”, „coroane de plumb”, „amor de plumb”, „aripe de plumb”), căci, prin gradația lor, validează ideea unei mortificări totale a lumii exterioare și a celei interioare, plumbul invadând cu galbenul precipitatului său oxidic universul sufletesc al poetului. Articulate stilistic în epitete sau metafore, sintagmele construite în jurul simbolului *plumb* susțin teme și motive simboliste: moartea, monotonia, *spleenul*, nevroza, epuizând toate valențele semantice ale cuvântului.

Unitatea 1. Poezia interbelică. Simbolismul

Dicționar cultural

Ferdinand de Saussure (1857–1913) a fost un lingvist elvețian, considerat întemeietorul lingvisticii moderne. În *Curs de lingvistică generală* (1916), el teoretizează distincția dintre limbă, limbaj și vorbire, conceptualizând semnul lingvistic, înțeles ca asociere prin gândire a unui semnificant (imaginea vizuală sau auditivă a unui cuvânt, învelișul său acustic) și a unui semnificat (concept, adică reprezentarea mentală a unui lucru), dintre dimensiunea sincronică și diacronică a limbajului, raportul arbitrar dintre semnificat și semnificant, care duce la opoziția dintre semn și simbol.

3. Urmărind conceptele de *semnificat* și *semnificant*, completează tabelul de mai jos după modelul propus:

Titlul	Semnificantul	Semnificatul
<i>Plumb</i>	Învelișul sonor al cuvântului este predominant consonantic, sugerând închidere și clausturare, o muzicalitate gravă, o melancolie grea.	Lexemul <i>plumb</i> aparține câmpului semantic al morții, confirmând înstrăinarea de sine, vidul existențial, condiția poetului damnat, captiv într-un univers fără ieșire.
<i>Rar</i>		
<i>Gri</i>		
<i>Singur</i>		

4. Selectează din textul poetic substantivele și identifică pentru fiecare dintre ele, folosind și *Dicționarul Explicativ al Limbii Române*, sensul propriu de bază.

5. Formulează enunțuri în care să explici semnificațiile cuvintelor-cheie, valorificând și ideile din prezentarea de mai jos.

„sicriele”	„florile”	„cavoul”	„vântul”
ar putea trimite la sufletul uman golit de esență	simbol al esteticului și al paradiziacului, căzute sub semnul împietrii	metaforă a lumii închise, un punct ultim de coborâre; imaginea este atestată biografic	singurul element dinamic, dar nu pentru a sugera prezența vieții: dă întunericii o tentă sonoră macabră

6. Scrie un eseu, de 150–200 de cuvinte, în care să analizezi raportul dintre sensurile proprii și cele figurate la nivelul grupurilor nominale din textul poetic bacovian.

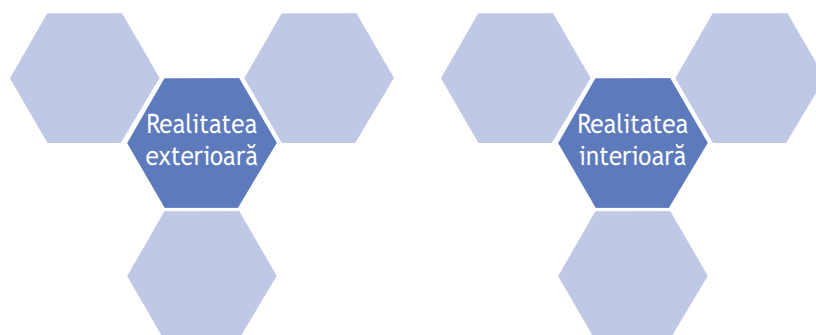
7. **RECEPTARE CRITICĂ** Citește cu atenție fragmentul de mai jos, apoi realizează un afiș pentru o seară de lecturi bacoviene, valorificând la nivel cromatic sugestiile textului și pe cele ale interpretării critice. Faceți, în clasă, o expoziție cu aceste afișe, reunite sub titlul *Bacovia – muzică și culoare*.

„Poetul, structural muzical, își concretizează trăirile în fluxuri sonore obținute prin organizarea melodică a cuvintelor, sau, mai potrivit spus, a sunetelor vorbirii. Am putea spune că Bacovia nu se exprimă în primul rând prin cuvinte, ci prin sunuri specifice, realizate printr-o organizare specifică (aparte) a cuvintelor în enunț. Rima și ritmul sunt subordonate, aproape exclusiv, structurii melodice a substanței lirice. Faptul acesta face ca receptorul poeziei lui Bacovia să fie sensibilizat de la început de melodia ei verbală. El nu percepe sensuri verbale, pentru că, în poezia lui Bacovia, cuvintele nu sunt chemate să spună, să articuleze înțelesuri determinate și determinabile, ci, laolaltă, prin efectele melodice pe care le produc, să sugereze o trăire, o stare, o atmosferă.”

(Constantin Parfene, *Teorie și analiză literară*, 1993)

• Deconstrucții și reconstrucții hermeneutice

1. Selectează din textul poetic și ordonează cuvintele-cheie în raport cu cele două realități:

2. Identifică mărcile vocii lirice și transcrie un vers care să le conțină.

3. Comentează, în 50–80 de cuvinte, rolul punctelor de suspensie.

4. Indică două elemente ce confirmă raportul exterior–interior în cele două secvențe strofice.

5. Pe lângă „cavou”, „odaia”, „strada”, „piața”, „târgul”, „orașul” sunt spații devastate, ostile, cenușii, care definesc orizontul plat al cadrului citadin. Selectează câte o secvență care să illustreze această particularitate a spațiului din poeziile:

Singur ...

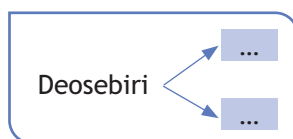
Miezul nopții ...

Nocturnă ...

Aiurea ...

Sonet ...

6. Incipitul este marcat de verbul la imperfect „Dormeau”, sugerând somnul continuu, întărit de adverbul „adânc”, care trimite, astfel, la suprapunerea dintre „Hypnos” și „Thanatos” (sogn–moarte). Imperfectul sugerează, totodată, „sfârșitul continuu bacovian”, cum îl numea Ion Caraion. Recitește poezia eminesciană *Dorința* și identifică două asemănări și două deosebiri față de textul bacovian, urmărind raportul sogn–moarte.

7. Selectează răspunsul pe care îl consideri corect:

• Metafora „aripele de plumb” sugerează:

- a) dificultatea zborului;
- b) greutatea desprinderii de pământ;
- c) propensiunea telurică.

Motivează-ți succint opțiunea pentru una dintre variante.

8. Agatha Grigorescu-Bacovia afirma despre poezia *Plumb* că este „un pastel dominat de straniu, lugubru și macabru”. Exprimă-ți opinia cu privire la această interpretare, într-un eseu argumentativ de cel puțin 150 de cuvinte, susținând-o cu două argumente.

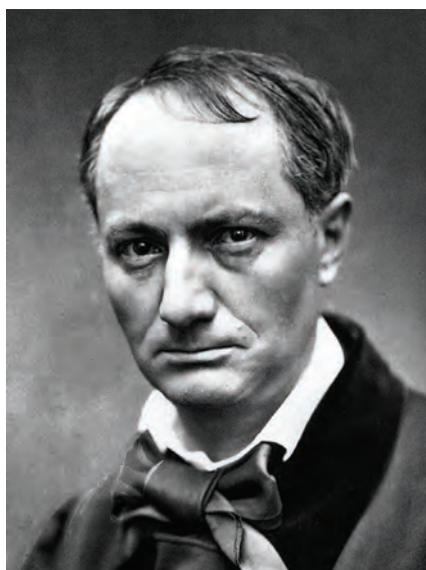
Chei de lectură (II)

Cele două strofe ale poeziei *Plumb* urmăresc două planuri compoziționale, unul al realității exterioare, în care cimitirul și cavoul reprezintă spații ale izolării și ale morții, altul al realității interioare, în care sentimentul iubirii este condiționat de ostilitatea mediului exterior. Câmpul semantic dominant induce ideea dezagregării materiei și a dezarticulării ființei, printr-o pietrificare în care se transferă întreaga apăsare sufletească a poetului. Două forme verbale deschid fiecare strofă („dormeau”/„dormea”), imperfectul durativ implicând condiția continuă a stării lirice, care pendulează între izolare, însingurare și conștiința reificării absolute a lumii și a sufletului. Această stare persistentă de abandon în sinele claustrat conotează renunțarea la orice salvare și refuzarea oricărui univers compensatoriu. „Cavoul”, „sicriul”, „amorul de plumb” validează imaginea unor cercuri concentrice, a unor spații care se închid unele în altele, accentuând sentimentul claustrării.

Imaginile vizuale, statice, predominante, își accentuează semnificațiile prin cele câteva imagini auditive, care susțin paralelismul planurilor. „Vântul”, „strigătul mut”, „solitudine”, „amorul întors” sugerează incapacitatea comunicării, iar percepțiile tactile generează o privire lăuntrică aducătoare de angoasă. Tema, dezvăluită treptat de semnificațiile poetice, este condiția damnată a poetului, drama ființei care, marcate de presentimentul morții, își reduce existența la o continuă alienare. Sinele, condamnat la o osificare spirituală ireversibilă, nu se poate salva nici prin iubire, se retrage din spațiu și din timp, într-o stare de adâncă dezoalare.

Unitatea 1. Poezia interbelică. Simbolismul

Dicționar cultural

Charles Baudelaire (1821–1867) a fost un poet francez, dar și eseuist, traducător și critic de artă, considerat precursor al simbolismului. Volumul său, *Florile răului*, 1857, confirmă concepția autorului că arta trebuie să extragă frumusețea și din cele mai josnice și mai lipsite de poeticitate conjuncturi ale realității, dar îi aduce renumele de „poet blestemat”. În ciuda reacțiilor stărnite în epocă, influența lui Baudelaire asupra poezilor care i-au urmat a fost esențială, Stéphane Mallarmé, Paul Verlaine și Arthur Rimbaud desemnându-l pe Baudelaire precursorul lor. A mai publicat *Les Paradis artificiels* (1860) și volumele postume *Le Spleen de Paris: Petits poèmes en prose* (1869) și *Journaux intimes* (1887), dar și numeroase cronică muzicale și de artă plastică, articole de critică literară sau reflecții despre scriitori contemporani.

9. Verbul „atârnau” trimite spre ideea damnării, a zborului frânt, a ființei răpuse de propriile idealuri, reinterpretând mitul lui Icar. Imaginea aripilor atârând apare și în poezia lui Charles Baudelaire, *Albatrosul*, pe care o poți citi în traducerea lui Alexandru Philippide:

Din joacă, marinarii pe bord, din când în când
Prind albatroși, mari păsări călătorind pe mare
Care-nsoțesc, tovarăși de drum cu zborul blând
Corabia pornită pe valurile-amare.

Pe punte jos ei care sus în azur sunt regi
Acuma par ființe stângace și sfioase
Și-aripile lor albe și mari le lasă, blegi
Ca niște vâsle grele s-atârne caraghioase.

Cât de greoi se mișcă drumețul cu aripel
Frumos cândva, acum ce slut e și plâpând
Unu-i lovește pliscul cu gâtul unei pipe
Și altul fără milă îl strâmbă schiopătând.

Poetul e asemeni cu prințul vastei zări
Ce-și râde de săgeată și prin furtuni aleargă
Jos pe pământ și printre batjocuri și ocări
Aripele-i imense-l împiedică să meargă.

Formulează câte un enunț care să surprindă imaginea poetului în textul bacovian și în textul poetului francez.

10. Privește cu atenție schema de mai jos și prezintă, într-un text de 80–100 de cuvinte, semnificațiile fiecărei strofe, integrând în comentariul tău aceste idei.

„Plumb”

Secvența I:

- realitate exterioară;
- cadrul general;
- sugestia nocturnului;
- pastel impresionist;
- univers static reflectând o lume împietrită;
- reificarea, obiectualizarea universului sensibil.

Secvența a II-a:

- realitate interioară;
- cadru particular;
- lipsa afectivității;
- tablou cu note de grotesc;
- univers dinamic având în centru imagini luciferice;
- colapsul (psihic), agonia.

11. Mircea Scarlat asociază muzicalitatea bacoviană cu muzica dodecafonică (muzică alcătuită din semitonuri), sugerând aceeași așteptare continuă ca și în incipitul poeziei. Punctele de suspensie transmit pierderea, neputința, incoerența ființei, atunci când parcă și gândurile sunt pietrificate, iar prozodia susține aceste sugestii. Identifică elementele de prozodie din poezia *Plumb* și formulează un enunț despre legătura dintre ele și mesajul poetic.

12. RECEPTARE CRITICĂ Citește următoarele două receptări critice referitoare la poezia bacoviană și optează pentru una dintre ele, susținându-ți opinia într-un text argumentativ de cel puțin 150 de cuvinte.

a) „Bacovia e un tehnician al iluziei de elementaritate. Într-un fel, el își înșală admiratorii, când aceștia se opresc în fața versului său embrionar. Posibilitatea de a încheia un vers elementar regulat nu-i lipsește deloc; îi lipsește numai interesul pe care și-l pune întreg în bălbăirea versului.”

Vladimir Streinu, *Versificația modernă. Studiu istoric și teoretic asupra versului liber* (1966)

b) „În cazul lui Bacovia mi se pare mai corect să vorbim despre dezagregarea prozodiei tradiționale decât despre o abandonare a ei în favoarea verslibrismului. Iar una din cauzele acestei dezagregări a fost tentația autorului spre deschidere [...]. Tentația s-a manifestat și în plan formal, versul constituind o formă de închidere a sferei conotative. Bacovia marchează agonia prozodiei tradiționale care, în scrisul lui, se destramă fără voia artistului, producându-i – dimpotrivă – o durere sfâșietoare.”

Mircea Scarlat, *George Bacovia* (1967)

13. LECTURA IMAGINII Tabloul artistului modern Didier Ventabren, *Căderea lui Icar*, poate fi vizualizat accesând accesând codul QR alăturat. Privește apoi și tablourile semnate de Bruegel cel Bătrân, respectiv de Anthony van Dyck și exprimă-ți preferința pentru reprezentarea clasică sau pentru cea modernă, într-un text de minimum 50 de cuvinte. Comentează cromatică lucrării lui Ventabren și identifică o culoare pe care o consideri comună cu poemul bacovian, argumentându-ți opțiunea în 50–80 de cuvinte.

Pieter Bruegel cel Bătrân, *Peisaj cu căderea lui Icar* (cca 1560)

Dicționar cultural

Icar este fiul lui Dedal, prezentat în mitologia greacă drept arhitect și sculptor, cel care a contribuit la ridicarea celebrului labirint din Knossos. În acest labirint, regele Cretei, Minos, îl închisese pe Minotaur, fiul uniunii dintre nevasta regelui, Pasiphae, și taurul alb dăruit de Poseidon regelui. Pentru a se salva din labirintul construit de ei și în care regele Minos îi închide, Dedal și Icar se înalță în zbor, cu aripi de ceară, dar tânărul Icar, fascinat de frumusețea zborului, se înalță spre soare, iar aripile i se topesc, prăbușindu-se pe stâncile din Marea Egee.

Anthony van Dyck, *Icar și Dedal* (1615–1625)

Didier Ventabren este un pictor francez contemporan, ale cărui lucrări au fost expuse în Franța și Spania. Influențate de o serie de artiști precum Velázquez sau Basquiat, Goya, Ensor, Saura, Tapiés, Pagès, Pollock, Stella, Twombly sau Vieira da Silva, picturile sale reprezintă o elaborare artistică a fuziunilor culturale, istorice și estetice ale acestor predecesori. Lumea mediteraneeană reprezintă pentru artist un creuzet deosebit, în care oamenii au creat legături specifice cu timpul, cu viața, cu moartea, iar pictura determină emoție prin asocierea dintre idei, gestul creației și materialul plastic din care aceasta se naște.

Unitatea 1. Poezia interbelică. Simbolismul

Dicționar cultural

Volumul *Plumb* deschide seria volumelor bacoviene, configurând ceea ce critica literară va accepta sub numele de *bacovianism*, un manierism estetic asociat unei atmosfere lăuntrice deprimante, „de toamne reci, cu ploii putrede, cu arbori cangrenați [...] în care plutește obsesia morții și a neantului”, așa cum nota, încă de la apariția volumului, E. Lovinescu. Influențat de lecturile din E.A. Poe, Rollinat, Laforgue, Baudelaire și Verlaine, dar și de impactul pictorilor impresionisti, în special Renoir și Degas, Bacovia construiește în *Plumb* o atmosferă de nevroză, dominată de gustul pentru satanic, de obsesia morții, de o cromatică apăsătoare și de un sentiment de sfârșit de lume. Vocea lirică din *Plumb* este aceea a unui spirit care trăiește intens realitatea lumii, dar coboară și în infern, a unui însingurat care trece prin criza profundă a conștientizării propriei descompuneri.

Edgar Degas, *Coriști* (1877)

• Aplicații

1. Citește integral volumul *Plumb*, pentru a rezolva cerințele de mai jos.

- Caută în volum poezia *Decor* și selectează din ea termenii din câmpul semantic al *morții*.
- Extrage din volum sintagme care conțin indici temporali.
- Alcătuiește o fișă imagistică a fiecărui anotimp bacovian, notând citate sugestive din textele poetice.

Primăvara

.....
.....
.....
.....

Vara

.....
.....
.....
.....

Toamna

.....
.....
.....
.....

Iarna

.....
.....
.....
.....

d) Formulează un enunț despre muzicalitatea următorului fragment din poezia bacoviană *Plouă*: „Da, plouă cum n-am mai văzut / Și grele tălângi adormite, / Cum sună sub șuri învechite! / Cum sună în sufletu-mi mut! / Oh, plânsul tălângii când plouă!”

2. Citește poezia următoare, pentru a rezolva cerințele de mai jos.

Ploaie oblică

de Fernando Pessoa

Străbate acest peisaj visul meu despre un port nețarmurit
Și culoarea florilor e transparența pânzelor marilor corăbii
Ce ies în larg din chei, lăsând prin umbră urma lor pe ape
În soare, chipurile acestor vechi copaci...

Iar portul ce-l visez e sumbru, palid
Scăldat e peisajul de soarele de pe aceste meleaguri...
Dar azi, în sufletul meu soarele e portul sumbru
Corăbiile din port plecând sunt acești copaci pierduți în soare...

În doi eliberat, am părăsit acest peisaj în jos...
Chipul cheiului e strada netedă și calmă
Ce se ridică și se-nalță ca un zid,
Și corăbiile trec prin miezurile trunchiurilor copacilor
Cu o orizontalitate verticală,
Să cadă lasă-n apă frânghii din frunze una câte una drept înlăuntru.
Nu știu cine mă visez...
Deodată toată apa-n port e străvezie
Și văd în adânc, ca o enormă stampă ce-acolo desdoită ar fi fost,
Acest peisaj întreg, înșiruirea copacilor, strada arzând în acel port,

Și umbra unei nave mai veche mult ca portul ce trece
Între visul meu despre port și vederea acestui peisaj
Și-ajunge lângă mine, și intră-nlăuntru prin mine
Și trece spre partea cealaltă a sufletului meu...

(traducere de Dan Caragea)

- a) Asociază secvența „Și trece spre partea cealaltă a sufletului meu...” cu o secvență din poezia *Plumb* și justifică-ți alegerea.
b) Completează spațiile de mai jos cu trei cuvinte poetice prezente în textul propus, pe care le găsești și în poezia bacoviană.

- c) Ambele texte propun un lirism subiectiv, dar ipostazele vocii lirice sunt individualizate. Prezintă, în câte o frază, aceste două ipostaze.
d) Ambele texte valorifică resursa expresivă a simbolului. Identifică și formulează, în câte o frază, mesajul pe care simbolurile „plumb” și „corabie” îl transmit la nivelul fiecărui text.
e) Spațiul poetic e definit, în fiecare dintre texte, prin indicii textuali „cavou”, respectiv „port”. Cum percepi diferența dintre cele două spații și care ar fi similitudinea lor esențială? Formulează-ți ideea în 50–80 de cuvinte.
f) **RECEPTARE CRITICĂ** Citește cu atenție următorul fragment critic, pentru a rezolva cerințele de mai jos.

„Contestat, acuzat vehement de nesinceritate datorită heteronimelor multiple sub care publică și care propuneau viziuni diferite despre viață, Fernando Pessoa nu a făcut decât să dea o expresie *sui generis* acutei crize a omului modern, care-și multiplica unghiurile de asalt asupra adevărului, tocmai pentru că se simțea deposedat de acesta, cât și de orice semnificație mai înaltă a vieții. Treptat, însă, prestigiul său a crescut până la a se transforma în mit. În prezent, în mod unanim, Fernando Pessoa e considerat ca fiind cel mai mare poet portughez după Camões.”

Zina Molcuț, *Symbolismul european*, vol. II (1983)

- Comentează ideea poetică a diferenței dintre „port” și „visul despre port”.
 - Explică semnificațiile conexiunii „corăbii”—„copaci”, așa cum rezultă din textul propus.
 - Comentează oximoronul „orizontalitate verticală”.
 - Versul „În doi eliberat, am părăsit acest peisaj în jos...” permite asocieri cu poezia bacoviană privind dublul *poet—amor*. Formulează o idee pe marginea acestei asocieri.
- g) Completează semnificațiile simbolurilor explicate în dreapta paginii cu informațiile pe care le vei găsi în *Dicționarul de simboluri* al lui Jean Chevalier și Alain Gheerbrant.

Dicționar cultural

Apa — reprezintă elementul primordial al tuturor legendelor cosmogonice, e asociată vieții, genezei, dar și ritualurilor funerare. Simbolistica ei se diversifică în variatele reprezentări: apă curgătoare, stătută, de mare, secată, limpede, turbure etc.

Corabia — este asociată călătoriei, dorinței de evadare, libertății, dar și primejdiei sau salvării. „Visarea unei corăbii care se scufundă prevestește nenorocire; dacă se visează călătorind cu o corabie, semnificația depinde de ipostaza în care se află cel ce visează: dacă este corăbier este bine, iar dacă este doar călător înseamnă primejdie și îngrijorări diurne; dacă visează pe cineva coborând dintr-o corabie este semn că va schimba țara; dacă se visează ieșind pe uscat dintr-o corabie înseamnă că a scăpat de un pericol.” (Romulus Antonescu, *Dicționar de simboluri și credințe literare românești*)

Ploaia — sugerează fertilitate, re-vigorare, este un simbol prevestitor al stărilor viitoare, în funcție de momentul în care plouă, vestește belșug.

Plumbul — „Cu deosebire, în noaptea Anului Nou, fetele și flăcăii topesc plumb sau cositor și toarnă, fiecare dintre ei, câte trei lingurițe într-un vas cu apă; forma pe care o ia metalul solidificat în acest fel prilejuiește participanților (de multe ori asistați de o femeie mai în vârstă și cu mai multă experiență) să interpreteze cum le va fi viitorul în anul în care se intră; chiar și femeile, ca să afle care le este viitorul mai apropiat, topesc plumb și-l toarnă apoi în apă și, dacă forma pe care o ia plumbul este aceea de cruce, este semn că respectiva va muri.” (Romulus Antonescu, *Dicționar de simboluri și credințe literare românești*)

Unitatea 1. Poezia interbelică. Simbolismul

Dicționar cultural

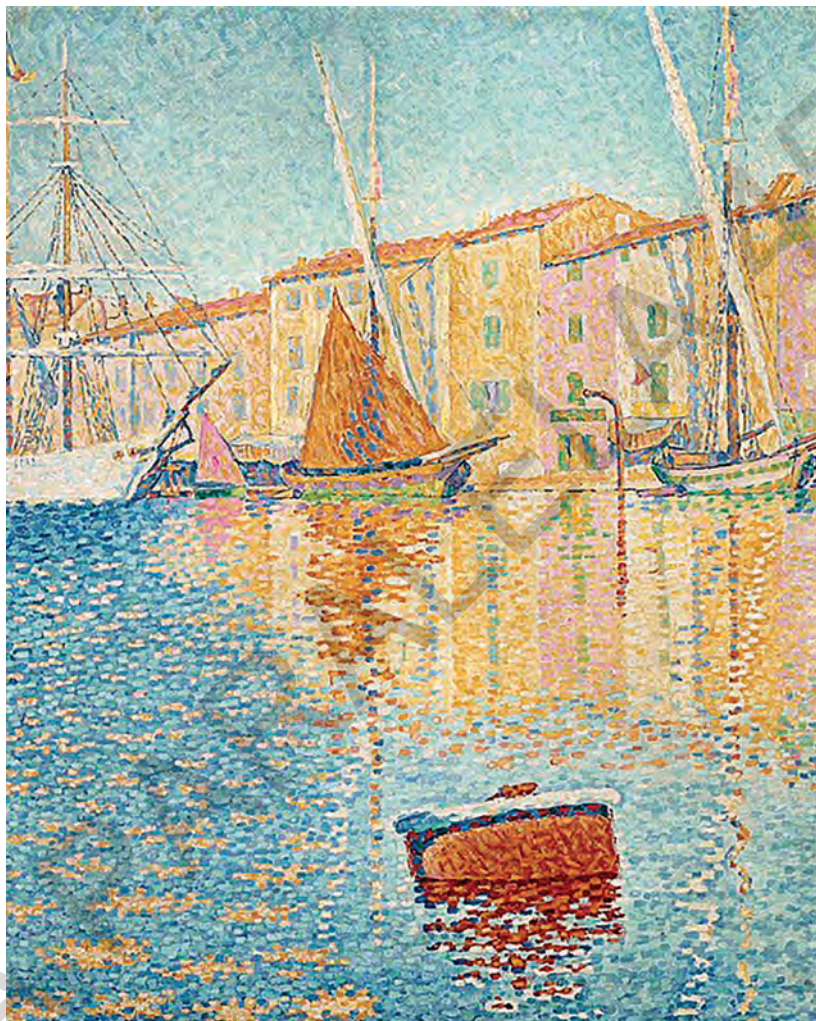

Paul Signac fotografiat de
Henri Manuel (1924)

Paul Signac (1863–1935) a fost un reprezentant al neoimpressionismului francez, teoretician al tehnicii divizioniste în pictură, metodă care constă în juxtapunerea direct pe pânză a micilor tușe de culoare în stare pură, lăsând privirii de la distanță recompunerea tonurilor dorite de artist. „Tehnica divizării — scrie Signac — nu asigură prin amestecul optic al elementelor pure numai un maximum de luminozitate, ci, prin dozarea și echilibrarea acestor elemente după regulile contrastului, garantează de asemenea armonia totală a operei”.

În tabloul *Saint-Tropez. Geamandură roșie*, apa albastră ocupă o mare parte a suprafeței picturale, dar reflexele caselor portocalii îi reduc întinderea. Situată în prim-plan, geamandura roșu-portocalie concentrează ochiul, contrastând puternic cu albastrul deschis al apei din port, atât prin valurile întunecate, cât și prin culorile complementare.

h) LECTURA IMAGINII Identifică elemente comune versurilor lui Pessoa și picturii lui Paul Signac, *Saint-Tropez. Geamandura roșie*, urmărind:

Paul Signac, *Saint-Tropez. Geamandura roșie* (1895)

- culorile;
- liniile oblice;
- lumina;
- apa;
- planurile compoziției;
- raportul țărm—mare.

Conexiuni

Tu crezi, zănaticule, că-ți împlinești stivuind
Infecundele tale zile de trudă ca pe niște
Butuci țepeni de lemn,
Fără iluzii viața.

Aceste lemne sunt doar povara de tine cărată
Spre locul unde nu este foc să te încălzească,
Și unde pe umerii lor nu mai duc nimic
Umbrele care vom deveni și noi.
Cât despre odihnă, nici vorbă; iar de este să lași
Ceva, lasă-n urma ta nu bogățiile, lasă pilda
Despre cât de suficient e ca viața
Să fie scurtă, fără să fie însă și grea.

Din puținul pe care-l avem folosim prea puțin.
 Munca istovește, iar aurul nu e pentru noi.
 De noi până și gloria-și
 Râde, nu o vedem
 Atunci când, forme vagi, năuciți de parce,
 Chipuri solemne, și deodată bătrâne,
 Rătăcim tot mai umbre
 Spre întâlnirea fatală –
 Barcă smolită alunecând pe fluviul lugubru,
 Și cele nouă îmbrățișări ale frigului stygian,
 Și nesătutul pântec
 Din patria lui Pluton.

Fernando Pessoa, traducere de Dinu Flămând, *Ode – Prima carte* (2011), texte semnate Ricardo Reis

Text și context

Fernando Pessoa (1888–1935) este considerat exponentul modernismului lusitan, fiind, în același timp, unul dintre cei mai importanți poeți portughezi.

În concepția lui Pessoa, încifrată în cele peste douăzeci de mii de pagini găsite în cufărul deschis la moartea poetului, ființa este în continuă devenire și scrisul însuși este devenire, iar heteronimii săi sunt deveniri succesive, căci scrisul trece de limita biologică a unui singur om. „Devenirile se referă întotdeauna la un termen mediu. Vorbim despre ficțiuni între alte ficțiuni. Heteronimii sunt un stadiu intermediar între om și limbaj. În limbă, heteronimii sunt echivalentul articolului nehotărât. Vom vorbi întotdeauna despre un heteronim între alți heteronimi, o devenire între alte deveniri. Limbajul atinge zone imposibil de exprimat în condițiile unei identități unitare. Devenirile reprezintă trasee, linii de parcurs ale limbajului, un elogiu adus singularității și intensităților. Literatura lui Pessoa este o manieră de a construi persoane care lipsesc.”, afirmă Cezar Gheorghe în eseul său *Fii plural ca universul!*, publicat în „Observator cultural”, nr. 638.

Cei mai cunoscuți heteronimi sunt Alberto Caeiro – poetul naturii și teoreticianul „păgânismului” –, Ricardo Reis – epicureicul –, Álvaro de Campos – modernistul – și Bernardo Soares, căruia Pessoa i-a atribuit *Cartea neliniștirii*.

Repere teoretice

Heteronimia reprezintă disponibilitatea unui autor de a scrie sub alte nume decât cel care îi aparține, de a-și genera nu doar pseudonime, ci identități artistice diverse, pulverizându-se în ipostaze corporale distincte, în măști artistice care îi permit să scrie ca și când ar fi mereu altul. În viziunea lui Arthur Rimbaud, poezia permite cunoașterea celui alt cuprins în noi înșine și generează destabilizarea și multiplicarea ființei prin dereglarea tuturor simțurilor. La Fernando Pessoa, identitatea este o realitate în continuă schimbare, iar scriitorul conștientizează pluralitatea ființei umane și polivalența propriei sensibilități.

• Ambiguizări, evadări, căutări lăuntrice

1. RECEPTARE CRITICĂ Formulează o definiție personală a *heteronimilor*, așa cum se desprinde din referința de mai jos:

„Astfel, prin artă, respectiv prin poezie, creatorul anulează unidimensionalitatea vieții, propunând diverse tipuri de discurs, prin diferite «personalități» literare, născute sub constelația unui eu plural, prin heteronimii literari, o multitudine de fațete ale vieții, o realitate în care coexistă eul propriu, al poetului, cu eurile creatorilor creați. Heteronimii oferă, fiecare în parte, prin poetica lor particulară, soluții diferite de existență în această lume, posibilitatea coexistenței – această dimensiune pe care Pessoa o considera degradată, dar care odată cu opera sa este refăcută. Procesul heteronimic se fondează pe ceea ce Rimbaud numea în «scrisorile vizionarului» experiența unui eu care «este un altul». Mai mult, pentru poetul portughez eul este definit succesiv printr-o pluralitate de ființe fictive, «creatori creați» – după cum i-a numit E. Lourenço. Heteronimii nu sunt în final decât niște constructe, niște răspunsuri culturale care vor rezolva criza realității, a identității și lipsa pe care omul Pessoa o resimțea în mod acut, acea lipsă a plurivalenței vieții, a trăirii ei «în toate felurile posibile».”

(Rodica Ilie, *Legitimarea plurală pessoană și spiritul sintezei europene*, în revista „Transilvania” (2010)

Unitatea 1. Poezia interbelică. Simbolismul

Dicționar cultural

Vasili Kandinski (1866–1944) a fost un pictor rus, reprezentant al expresionismului, considerat un pionier al artei abstracte. A experimentat tehnici variate, culori îndrăznețe, forme geometrice și compoziții dinamice, convins că arta trebuie să conecteze privitorul la un nivel profund al emoțiilor.

2. Identifică o imagine a ființei pe care o regăsești și în textul semnat de Pessoa, și în cel semnat de heteronimul său Ricardo Reis.

3. Imaginează-ți că te-ai putea identifica, după lectura textelor, cu Ricardo Reis și redactează o scrisoare către Fernando Pessoa, în care, în cel puțin 150 de cuvinte, să explici, în numele acestui heteronim, mesajul *Odei*.

4. **LECTURA IMAGINII** Redactează un eseu de cel puțin 200 de cuvinte, intitulat *Destructurările ființei*, în care să urmărești imaginea eului creator, așa cum apare la Bacovia, Pessoa și Vasili Kandinski. Vei valorifica în eseu atât textele poetice, cât și pictura *În albastru*, aparținând acestui pictor abstract.

Vasili Kandinski, *În albastru* (1925)

5. **ACTIVITATE CU CLASA** Citiți poeziile lui Pessoa, valorificați și aprecierea critică de mai sus, apoi realizați o expoziție de pictură abstractă în care să reprezentați plastic heteronimii poetului portughez.

6. Citiți cu atenție și explicația pe care o dă Pessoa însuși experienței sale artistice, în studiul *Despre heteronimie în concepția ei generală*: „Nu știu cine sunt, nu știu ce suflet am. Atunci când vorbesc cu sinceritate nu știu cu ce fel de sinceritate vorbesc. Sunt în mod variabil altul decât un singur eu despre care nu știu dacă există (dacă el este ceilaltă). Simt în mine ființe pe care nu le am. Mă cuprind anxietăți care îmi produc repulsie. Propria mea atenție acordată mie însumi mi se prezintă în permanență ca o serie de trădări sufletești față de o personalitate pe care probabil că eu nu o am, și nici ea nu crede că aş avea-o. Mă simt multiplu. Sunt ca o încăpere cu nenumărate oglinzi fantastice care multiplică în reflectări false o unică realitate anterioară care nu se află în niciuna dintre ele și se află în toate. Așa cum un panteist se simte arbore sau chiar floare, eu mă simt diferite ființe. Mă simt trăind în mine viețile altora, incomplet ca și cum ființa mea ar participa în toți oamenii, incomplet în fiecare dintre ei, printr-o sumă de non-euri sintetizată într-un eu fals. Fii plural ca universul! [...] Niciodată nu mă simt mai absolut portughez ca atunci când mă simt diferit de mine – Alberto Caeiro, Ricardo Reis, Álvaro de Campos, Fernando Pessoa, sau câți alții vor mai fi existând sau urmează să mai existe. Dumnezeu nu are unitate. Cum aş putea să o am eu?” (Pessoa, *Opera poetică*, traducere de Dinu Flămând).

Figuri de stil și procedee de expresivitate: simbolul

Discuție inițială

1. Identifică termenii-cheie din următoarele versuri bacoviene:

a) *Orașul seara... / Șantieri în repaos. / Și firme scrise / Din becuri înstelate. / Orașul seara... / Pe o piață / Cu sclipiri de fier / Claxon, armonic, a sunat. (Estetic urban)*

b) *Plâns de cobe pe la geamuri se opri, / Și pe lume plumb de iarnă s-a lăsat; „I-auzi corbii!” – mi-am zis singur... și-am oftat; / Iar în zarea grea de plumb / Ninge gri. (Gri)*

c) *Mă prăfuisse timpul dormind peste hârtii... / Întindea noianul de unde nu mai vii; / O umbră, în odaie, pe umeri m-apăsa – / ce nu se vede, vorbea ce nu era. / – Poți să te culci, e ora și noaptea-ntârziată, / scrie, altă dată, orice, și tot nimic. / O umbră ești acum, și pot să te ridic, / Lăsând odaia goală, și lampa afumată... (Umbra)*

2. Indică o imagine a umbrei, în textul *Odei* lui Fernando Pessoa.

3. Exemplifică un alt text poetic studiat sau citit de tine în care apare imaginea umbrei.

• Resurse ale expresivității simboliste

1. **ACTIVITATE ÎN PERECHE** *Aripa* este un simbol al zborului, valorificat în literatură, dar și în alte arte. Discută cu un coleg despre semnificațiile posibile ale *aripii* în poezia lui Bacovia – *Plumb*, în poezia lui Baudelaire – *Albatrosul* – și în tabloul lui Didier Ventabren – *Căderea lui Icar*. Notați fiecare dintre voi câte un sentiment asociat fiecărui context artistic.

2. **ACTIVITATE INDIVIDUALĂ** Preia unul dintre sentimentele notate de colegul tău în legătură cu textul lui Bacovia și completează spațiile libere cu propriile opinii.

Textul a sugerat acest sentiment pentru că: ...

3. Recitind textele din volumul *Plumb*, notează adevărat (A) sau fals (F) în dreptul următoarelor enunțuri:

a) Galbenul este la Bacovia un simbol al luminii solare. ☐

b) Corbul simbolizează moartea, prin imaginea sa cromatică. ☐

c) Violetul este un simbol al primăverii aducătoare de speranță. ☐

4. Completează spațiile de mai jos cu termenul potrivit.

Dintre fenomenele meteorologice, ... are semnificația dezagregării, prin repetabilitatea ei obsesivă, sugerată în poezia *Lacustră*. Poetul se simte ... în târgul provincial, pe care îl percepe ca pe un spațiu fără ieșire. Paleta cromatică bacoviană valorifică nuanțe de ..., sugerate de zloată, moină, ninsoare și descompuse din amestecul de alb și de negru.

5. Indică trei simboluri din sfera vegetalului, prezente în poezia simbolistă românească.

6. Pornind de la următoarea apreciere critică, scrie un eseu liber, de cel puțin 150 de cuvinte, despre diversitatea stilistică a liricii simboliste: „Procedeele simboliste sunt mult mai numeroase decât utilizarea, frecvență sau nu, a simbolului. Ele includ, cum vom vedea, corespondențele, tehnica sugestiei, muzicalitatea etc. Simbolul, ca și alegoria, sunt procedee poetice tradiționale, care se confundă cu originea artei. Poezia este imagine, metaforă, simbol...” (Lidia Bote, *Simbolismul românesc*, 1966)

Repere teoretice

Termenul de „simbolism” provine din cuvântul grecesc „symbolon”, intrat în limba română prin filieră franceză. Simbolul este un substituent, el înlocuiește expresia directă, vorbirea noțională, mediind cunoașterea pe calea analogiei și a convenției, căci reprezintă un semn în care, în virtutea unei corespondențe, se esențializează o idee, un sentiment, un obiect, o ființă, o noțiune. E, prin urmare, un semn concret sau o imagine prin care sunt sugerate caracteristici ale unor fenomene sau noțiuni abstracte (simboluri ale geniului, ale morții, ale iubirii, ale timpului etc.). Prezent în variate domenii, de la logică și matematică la teologie, simbolul

Unitatea 1. Poezia interbelică. Simbolismul

Referințe critice

„Idealul poetic se deplasticizează total: a evoca imagini e funcția normală a limbajului «comercial». Ideile se manifestă muzical, dincolo de orice contur văzut. O frază adeseori citată, dar de cele mai multe ori înțeleasă, ilustrează concepția mallarméeană asupra cuvântului poetic [...]. Cuvântul poetic trebuie să anuleze caracterul reprezentativ al cuvântului obișnuit. De aceea, în genere, semnul de care se însoțește trebuie să fie negativ. Un cuvânt poetic presupune negarea sensului (și ca atare a obiectului desemnat) din limbajul obișnuit. Limbajul poetic devine astfel un limbaj al absenței, fundamentat pe o metafizică [...] care echivalează Absolutul cu Neantul și Neantul cu Frumusețea.”

Matei Călinescu, *Conceptul modern de poezie* (2002)

literar concentrează în imagini elemente ale realului, cu un grad mai mic sau mai mare de generalizare. În simbolism, acest raport dintre simbol și realitate este sugerat, curentul diferențiindu-se de alte curente tocmai prin faptul că dă imaginilor poetice funcție implicit și nu explicit simbolistică.

În *Teoria literaturii*, René Wellek și Austin Warren analizează simbolul în relație cu imaginea și metafora, urmărind apariția conceptului în logică, matematică, semantică, semiotică și epistemologie, în teologie liturgică, în artele frumoase și în poezie: „Există vreo trăsătură importantă prin care simbolul se deosebește de imagine și de metaforă? În primul rând, deosebirea constă, credem noi, în repetarea și persistența simbolului. O imagine poate fi folosită o dată ca metaforă, dar dacă revine cu insistență, atât ca prezentare, cât și ca reprezentare, ea devine un simbol sau chiar o parte componentă a unui sistem simbolic.”

René Wellek, Austin Warren, *Teoria literaturii* (1967)

Simbolul:

- figură semantică ce dezvoltă o analogie între un aspect al lumii ideale (abstracte) și un element al lumii fizice, materiale (concrete);
- simbolurile poetice depind de un anumit context, având un grad mai mare de ambiguizare/de încifrare;
- cel mai adesea, simbolul se asociază cu metafora, atunci când sensurile sunt extinse/extrapolate;
- datorită complexității, simbolurile pot fi cu dublă/multiplă codificare.

Exemplu:

„Dormeau adânc sicriele de plumb, / Și flori de plumb și funerar vestmânt — / Stam singur în cavou... și era vânt... / Și scârțâiau coroanele de plumb.” (George Bacovia)

Interpretare stilistică:

Prin simbolul „plumbului”, asociat recuzitei funerare („sicrie”, „flori”, „coroane”), poezia comunică, dincolo de sentimentul cufundării în somnul „adânc”, adică în moarte, senzația unei covârșitoare apăsări.

• Explorări de limbaj

1. Explică, în 50–80 de cuvinte, semnificațiile a trei cuvinte poetice din poezia bacoviană *Alb*:

Orchestra începu cu-o indignare grațioasă.

Salonul alb visa cu roze albe —

Un vals de voaluri albe...

Spațiu, infinit, de o tristețe armonioasă...

În aurora plină de vioare,

Balul alb s-a resfirat pe întinsele cărări —

Cântau clare sărutări...

Larg, miniatură de vremuri viitoare...

2. Motivează efectul stilistic al valorii morfologice a titlului.

3. Identifică de câte ori apare în text cuvântul *alb* și notează, în 50–80 de cuvinte, care crezi că este rolul acestor repetiții.

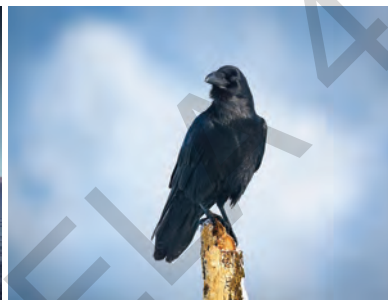

Theodor Aman, *Serată/Bal mascat în atelier* (1885), ulei pe pânză, Muzeul Național de Artă al României, București

Simbolismul (sinopsis)

Discuție inițială

1. Scrieți în cinci minute câte o definiție liberă a simbolismului, așa cum l-ați receptat până acum.
2. Realizați în ștafetă o listă de cuvinte identificate în lecturile de până acum și pe care le considerați potențiale simboluri.
3. Completați spațiile de mai jos cu numele unor scriitori în ale căror opere se regăsesc imaginile de mai jos:

Repere culturale

CÂND?

Simbolismul este curentul literar apărut în Franța, în jurul anului 1880, ca reacție împotriva poeziei excesiv retorice a romanticilor, precum și împotriva impersonalității reci a poeziei parnasienne. Numele îi derivă din termenul grecesc *symbolon* care, la început, avea înțelesul de semn de recunoaștere, iar, ulterior, prin evoluție semantică, a ajuns să denumească, generic, o imagine și care este impus de Jean Moréas, odată cu publicarea articolului *Le Symbolisme*, în revista „Le Figaro littéraire”, în 1886.

Din punct de vedere istoric, simbolismul a acoperit prin desfășurarea sa ultimele trei decenii ale secolului al XIX-lea.

CINE?

Charles Baudelaire este considerat precursorul curentului, ce relevă corespondențele lumii materiale cu cea spirituală, dar și corespondențe între senzații, exprimate poetic prin intermediul simbolurilor: „Ca niște lungi ecouri unite-n depărtare / Într-un acord în care mari taine se ascund, / Cu noaptea sau lumina adânc, fără hotare, / Parfum, culoare, sunet se-ngână și-și răspund.” Paul Verlaine, Arthur Rimbaud, Stéphane Mallarmé, Maeterlinck, Rubén Dario, Émile Verhaeren, Andrei Belâi vor particulariza principiile simboliste, descoperind poezia ca instrument al cunoașterii metafizice.

UNDE?

Manifestul publicat de Jean Moréas în 1886, în „Le Figaro littéraire”, va consacra mișcarea simbolistă, asumată în Franța de revistele „Le Decadent” și „Le symbolist”, apoi se extinde, sub diverse forme, în întreaga Europă, principiile mișcării fiind îmbrățișate de tineri poeți care oscilează între reveria intelectuală și revoltă, între resemnarea tragică și gestul dinamitard. Ample mișcări simboliste se dezvoltă ulterior în Belgia, în Anglia, în Italia, precum și în alte țări europene.

Unitatea 1. Poezia interbelică. Simbolismul

CE?

Simboliștii susțin autonomia artei, a esteticului, grija pentru expresie, pentru forma poetică, promovând o poezie a sensibilității pure, cultivând ambiguitatea și sugestia. Poezii simboliști vor fi tentați de evaziunea în spații exotice sau în propria solitudine, vor fi interesați de spațiul citadin care potențează trăirile eului damnat, dar și de iubire, natură, condiția poetului, teme pe care le abordează într-un limbaj poetic inovator.

DE CE?

Parnasianismul rigid și retorismul romantic, naturalismul pozitivist, sentimentalismul ultimelor decenii ale secolului al XIX-lea definesc un climat creator, pe care tinerii poeți ai vremii îl percep ca pe un context limitativ, pe care îl contestă, opunându-i un concept modern. Ei resping prozaismul, expresia discursivă, definind poezia ca artă de a simți. Cultivă simbolul, corespondențele, afinitățile invizibile ale universului, sugestia, senzațiile coloristice, muzicale și olfactive, pentru a se elibera dintr-un secol vlăguit, agonizant, pentru a căuta o realitate transcendentă, dincolo de aparențe.

CUM?

Principiile estetice care definesc programul curentului sunt următoarele:

- cultivarea corespondențelor dintre parfumuri, culori și sunete, pentru a obține imaginea esenței realității, autonomia artei, ambiguitatea, propunând o poezie a sensibilității pure;
- tehnica sugestiei („A numi un obiect înseamnă a suprima trei sferturi din bucuria poemului, care e făcut să ghicească puțin câte puțin; a sugera, iată visul”, scria Stéphane Mallarmé);
- exprimarea stărilor sufletești neclare, confuze, inefabile, ale misterului, căci creatorul operează cu intuiții și cuvintele dobândesc virtuți muzicale;
- afirmarea primatului muzicalității între calitățile estetice ale poeziei („Muzica înainte de toate”, afirma Paul Verlaine), principiul audiției colorate, căci sunetele devin instrumente muzicale, preluând rolul notelor de pe portativ;
- o tematică nouă, prin atingerea unor inedite realități sufletești, prin inspirația citadină, prin cultivarea erotismului maladiu, a nevrozelor, a spleenului, prin cultivarea corespondențelor;
- preferința pentru genul liric (pastelul și poemul în proză), deși drama și feeria rămân încercări de a exprima relația dintre artist și lume prin procedeele genului dramatic;
- stabilirea unor dominante stilistice: combaterea retorismului și a anecdoticului;
- cultivarea muzicalității versului, idealizarea semnificațiilor prin tehnica leitmotivului, impunerea versului liber etc.;
- oscilația între reveria intelectuală, resemnarea tragică și gesturile imprevizibile, atracția către vag, abstract, metafizic, clarobscur.

CU CE EFECTE?

Mișcarea simbolistă europeană îl impresionează pe Macedonski încă din 1886, când, în perioada șederii sale în Franța, va întemeia revista *La Walonie*, un prim front cultural de popularizare a noii mișcări. Simbolismul românesc nu este un fenomen imitativ, prin urmare, ci o atitudine literară modernă, constituită în sincronie cu celelalte literaturi, dar care autohtonizează sensibilitatea simbolistă în contextul specific liricii noastre.

• Simboluri renăscute în contemporaneitatea lirică

Paul Cézanne, *Arlechin* (1888–1890)

Arlechini la marginea câmpului

de Nichita Danilov

Stă în umbra mea cel a cărui umbră sunt eu.
Mă privește în ochi și-și clatină
încetișor capul. Tot sângele i s-a scurs din față,
e palid într-adevăr ca un mort
și abia-și mai ține pleoapele întredeschise.

Din timp în timp își clatină capul.
Stă în spatele meu cel a cărui umbră sunt eu
și-mi sprijină spatele. Umbra i s-a scurs
de pe trup și trupul i s-a înnegrit tot. Dacă ar bate
un pic de vânt s-ar prăbuși în cenușă.

Stă în spatele meu și-și clatină încetișor capul.
Eu stau pe un scaun înalt,
la o masă neagră de joc. Amestec cărțile
și fumez o țigară. În jurul meu e un câmp gol.

Bate un pic de vânt și-mi clatină capul.

Dicționar cultural

Nichita DANILOV (n. 1952, satul Climăuți, comuna Mușenița, județul Suceava) este scriitor și publicist, provenit dintr-o familie de etnie ruso-lipoveană, absolvent al cursurilor Facultății de Științe Economice și ale Școlii Postliceale de Arhitectură, din Iași. A profesat ca economist, corector, profesor, muzeograf, editor, redactor al revistei „Convorbiri literare”, redactor-șef la „Kitej-Grad”, revistă lunară de cultură și istorie a rușilor lipoveni, șef al departamentului de cultură al „Monitorului de Iași”, director al Teatrului de copii și tineret „Luceafărul” din Iași, secretar literar la Teatrul Național din Iași, director al Casei de Cultură „Mihai Ursachi” a municipiului Iași. A debutat în 1979, în revista „Dialog”, a publicat, apoi, volumele de poezii *Fântâni carteziene* (1980), *Câmp negru* (1982), *Arlechini la marginea câmpului* (1985), *Suflete la second-hand* (2000), *Umbră de aur, melancolia* (2003), *Ferapont* (2005), *Centura de castitate* (2007) etc., dar și volume de proză, eseuri, romane sau portrete literare. Este membru al Uniunii Scriitorilor din România, laureat al multor reviste și festivaluri de poezii, tradus și publicat în mai multe limbi.

Note lexicale

arlechin (s.m.) – personaj comic din vechile farse populare italiene.

Text și context

Reprezentant al postmodernismului românesc, publicat în toate antologiile poetice dedicate acestui curent literar, Nichita Danilov propune o poezie atemporală, metaforică, parabolică, impregnată cu scenarii mitice, revendicată din lirica lui Lucian Blaga, dar marcată de un neoexpresionism mistic și vizionar, dublat de o conștiință ironică vie. Octavian Soviany nota în articolul *Un homo apocalipticus* („Observator cultural”, 2017) că „Nichita Danilov se diferențiază de grosul promoției optzeciste,

Unitatea 1. Poezia interbelică. Simbolismul

cultivând un lirism metafizic, înțemeiat pe tehnica aglutinării imagistice stranii, uneori dezvoltate narativ în fabule sau alegorii. Lirica lui Danilov e una a trans-obiectului, care e determinabil doar ca diferență în raport cu realul; el constituie fața ascunsă a acestuia, ce poate fi sugerată prin magia configurațiilor, după regula câmpului constituit din tensiuni care aici sunt metafizice, dar și semiotice”.

De la poezii de dragoste de o clasică simplitate la poeme alegorice, cu adânc substrat filosofic, poezia lui Nichita Danilov urmărește relația dintre exteriorul și interiorul textual, transpunând-o în două tipuri de imagini: cea de la suprafață, o imagine a mundanului, a firescului, și cea din adânc, o hiperimagine, prin care se va încerca o transfigurare, o proiecție insolită a celei dintâi. În acest univers dublu reflectat, semnificațiile poetice se nasc din feericul nocturn al unor peisaje hipnotice, din prezența unor arlecini sau îngeri zugrăviți într-o atmosferă de o picturalitate hieratică, un amestec de mistic și butaforic, de fantastic și fantasmatic, de ceremonial și epifanie.

În volumul *Arlecini la marginea câmpului*, filonul realității este reconfigurat în cheie onirică, abordând problematica binelui și a răului, pe care poetul le suprapune paradoxal în imaginea lumii. Întunericul și lumina se potențează reciproc, iar deriva morală a contemporaneității permite reinventarea unei lumi noi, în care îngerul și arlecinelul devin ipostaze care amplifică vocea personajului liric în care se convertește creatorul însuși. Umanul, precarul, tranzitoriul sunt anunțate de simbolismul unor figuri care populează universul construit în complementaritatea precar–peren, dar anunță, la rândul lor, un expresionism în care se vor proiecta teme precum identitatea, dublul, golul sau absența. Poezia lui Nichita Danilov este poezia metafizicului, o poezie a transcendenței trăite ca eveniment real al eului, constituind, de fapt, un paradox.

• Reinterpretări postmoderne ale simbolului

1. Compară relația *eu–celălalt*, din poezia lui Nichita Danilov, cu relația *eu–amorul de plumb*, din poezia lui Bacovia și sintetizează-ți observațiile în 100–120 de cuvinte.
2. Completează spațiile de mai jos cu termeni care ar putea pune în relație textele studiate din operele poetilor G. Bacovia, F. Pessoa și Nichita Danilov.

Bacovia	Pessoa	Danilov

3. Explică succint legăturile semantice pe care le-ai identificat.
4. Spațiul se construiește în lirica simbolistă, dar și în cea modernă sau postmodernă, prin indici specifici. Identifică termeni care definesc spațiul în lirica lui Bacovia și în cea a lui Nichita Danilov, citind și alte texte din creația acestor autori.
5. Verbul „a sta” este conotat poetic atât la Bacovia, cât și la Nichita Danilov. Identifică timpul și persoana la care este folosit în ambele texte. Formulează, apoi, într-o frază, o asemănare și o deosebire pe care le observi între cele două texte.

• Arlecinelul – simbol al damnării

1. Crezi că arlecinelul poate fi în poezia de mai sus:
 - a) o expresie a destinului;
 - b) o mască a răului care ne domină;
 - c) imaginea iubirii pierdute;
 - d) un alter ego al vocii lirice.
2. Motivează-ți, într-o frază, alegerea.
3. **LECTURA IMAGINII** Imaginea arlecinelului apare frecvent și în pictură. Privește imaginea personajului din tabloul lui Antoine Watteau, *Pierrot*, și descrie în 100 de cuvinte ceea ce vezi.

Antoine Watteau, *Pierrot* (1718–1719)

4. Citește acum descrierea pe care i-o face scriitorul Thomas Schlessor, în romanul *Ochii Monei*, și subliniază cu verde ceea ce corespunde cu perspectiva ta și cu roșu ceea ce este văzut diferit.

„Era efigia, în mijlocul naturii, a unui băiat brunet, stând în picioare, încremenit, cu brațele atârând. Era ușor descentrat spre stânga unui tablou mare, pictat pe un panou de lemn. Părul îi era acoperit cu o calotă și o pălărie rotundă, al cărei bor forma o aureolă. Avea sprâncenele ridicate, pleoapele căzute și o licărire în ochi. Obrajii și nasul îi erau roz ca și fundele cu care îi erau legate încălțările din picioarele îndepărtate în formă de V.”

5. Care sunt transformările pe care arlechinul le suferă în poezia lui Nichita Danilov?

6. Ce mesaj transmite el în contextul liric?

• Ancore textuale

Arlechinul este o mască tradițională din *Commedia dell'arte*, fenomen singular în istoria teatrului, care își are originile în Italia secolului al XVI-lea. Arlecchino provine din nordul Italiei, de la Bergamo, și se caracterizează prin vivacitate și prin aspectul său multicolor. Începând cu secolul al XIX-lea, arlechinul devine o temă des întâlnită în istoria reprezentărilor artistice, reflectând caracterul versatil al acestui personaj dual, comic și tragic în același timp. Abordările picturale ale secolului al XX-lea aduc în atenția publicului imaginea complexă a acestui simbol, Pablo Picasso fiind fascinat de fațetele nebănuite ale arlechinului, care va inspira celebrele sale portrete deconstruite. În istoria recentă, o abordare exemplară este cea a arlechinilor lui Corneliu Baba, considerați ca imagini emblematice în seria portretelor, uneori dobândind tușe de autoportret. În literatură, imaginea arlechinului prinde contur în poemul *Crepuscul*, al lui Guillaume Apollinaire, ca semnificație a poetului modern. Personaje triste și marginale, cei doi sunt, de asemenea, gata în orice moment să răstoarne ordinea stabilită a lumii. Valențele istorice ale măștii transpar și din poezia lui Nichita Danilov, căci arlechinul devine acum una dintre proiecțiile poetului, avatar necesar în recuperarea propriei identități.

Conexiuni

1. Citește poezia lui Ion Minulescu, *Acuarelă*. Identifică, apoi, imagini arlechinești și explică-le semnificațiile contextuale.

În orașu-n care plouă de trei ori pe săptămână
Orășenii, pe trotuare,
Merg ținându-se de mână,
Și-n orașu-n care plouă de trei ori pe săptămână,
De sub vechile umbrele, ce suspină
Și se-ndoaie,
Umede de-atâta ploaie,
Orășenii pe trotuare
Par păpuși automate, date jos din galantare.

Chei de lectură

Poemul care dă titlul volumului, *Arlechini la marginea câmpului*, confirmă descendența autorului dintr-un șir de modele poetice și a poeziei sale din baladă, imn, meditație, filonul liric articulându-se pe fire narative și dramatice, iar enunțarea gravă a unor teme metafizice asimilând note de comic, de ironie, de burlesc. Dedublarea, ca formă a căutării de sine, se dezvoltă la nivel compozițional, prin armonia grupurilor verbale și nominale, căci cadrul poetic general presupune două tablouri statice, reflectate simetric unul în celălalt. Vocea lirică se individualizează ca o conștiință a sinelui, ființa de-structurându-se într-o succesiune de proiecții/umbre. Sensibilitatea metafizică se naște nu doar din ideea poetică, ci și din formă, expresia prozaică, ritmul confesiv al spunerii, nivelul expresiv al metataylor, fragmentarea discursului în secvențe strofice generând o muzicalitate gravă, în acord cu tema poeziei. Arlechinul e o mască a damnării, în spatele căreia ființa poetică își caută sensurile.

Cromatică se definește prin contraste. Câmpul negru, cadrul general al abisului, chipul palid, lipsit de sânge, dematerializat, mișcările sacadate, mecanice descriu o atmosferă stranie, de cunoaștere în ritm aproape liturgic. Parabola este pretextul întrebărilor grave despre propria identitate. În ciuda spațiului deschis al câmpului, orizontul e sufocant, tușa fundamentală fiind cea a întunericului. Trupul s-a înnegrit, câmpul e negru și gol, masa de joc e neagră, scaunul înalt, destulul e un spațiu al captivității, bacovian, din care nimeni nu se poate salva. Reflectările în oglindă ale gesturilor mecanice, necontrolate, conduc spre răspunsul la marea întrebare existențială asupra identității. Înstrăinarea de sine e deopotrivă recuperare de sine, moartea e consubstanțială vieții, iar portretizarea lirică și arlechinada ființei rămân sensurile adânci ale poeziei lui Nichita Danilov. Dedublările și multiplicările eului, ipostazierile și

Unitatea 1. Poezia interbelică. Simbolismul

punerile sale în abis, nostalgia unei coerențe ontologice sunt circumscrise tematicilor postmodernismului, curent în care Danilov se înscrie într-o manieră singulară.

Dicționar cultural

Antoine Watteau (1684–1721) a fost un pictor francez, ale cărui picturi creează o atmosferă ireală, înfățișând o fericire intangibilă. Curtea regală și teatrul erau temele sale predilecte, iar tehnica utilizată și preferința pentru culorile vii amintesc de Rubens, pe care artistul îl considera un model, însă stilul elegant și sensibilitatea lirică îl definesc în întregime pe Watteau. Melancolia și sentimentul efemerității transpar întotdeauna în scenele aparent idilice. Watteau joacă un rol fundamental în înnoirea picturii franceze și devine creatorul unui nou gen, intitulat „serbări galante”.

În orașu-n care plouă de trei ori pe săptămână
Nu răsună pe trotuare
Decât pașii celor care merg ținându-se de mână,
Numărând
În gând
Cadența picăturilor de ploaie,
Ce coboară din umbrele,
Din burlane
Și din cer
Cu puterea unui ser
Dătător de viață lentă,
Monotonă,
Inutilă
Și absentă...

În orașu-n care plouă de trei ori pe săptămână
Un bătrân și o bătrână –
Două jucării stricate –
Merg ținându-se de mână...

2. *Vântul și ploaia* sunt motive recurente în lirica simbolistă. Ce rol crezi că au în construirea mesajului poetic din textul propus, dar și din *Plumb* și din *Arlechini la marginea câmpului*? Răspunde completând spațiile de mai jos:

Acuarelă
.....
.....
Plumb
.....
.....
Arlechini la marginea câmpului
.....
.....
.....

Ștefan Luchian, *După ploaie la Băneasa* (1902)

3. RECEPTARE CRITICĂ Citește receptarea critică de mai jos și, pornind de la ea, scrie un eseu, de 400–600 de cuvinte, despre *măștile poetice în carnavalul lumii*, valorificând textele studiate și experiențele tale culturale. **Notă!** În elaborarea eseului, vei respecta structura textului de tip argumentativ: *ipoteza*, constând în *formularea tezei/a punctului de vedere* cu privire la temă, *argumentația* (cu trei argumente/raționamente logice/exemple concrete etc.) și *concluzia/sinteza*.

„În *Acuarelă* (apărută în volumul *Strofe pentru toată lumea* din 1930), Ion Minulescu abandonează extravaganțele lexicale de dinainte, renunță la gesturile teatrale și la pasiunea pentru spațiile exotice. Cadrul poeziei e reprezentat de spațiul citadin, configurat din câteva linii sugestive, precise și intens evocatoare. Gesturile eroilor lirici, dezarticulate și mecanice, dezvăluie ceva din absurdul existenței, prefăcând-o într-un univers carnavalizat, în care rolurile se schimbă cu repeziciune, iar măștile ascund adevărata identitate. De altfel, o mărturisire a lui Minulescu din *Nu sunt ce par a fi* e revelatoare pentru o astfel de atitudine și pentru o asemenea viziune lirică: «Nu le-am permis (eroilor lirici, n.m. – I.B.) decât un singur lux. Un lux de altfel care nu-mi șifona cu nimic amorul meu propriu de autor – luxul de a se prezenta câteodată în public sub diferite măști de carnaval. În felul acesta am reușit, cred, să-i prezint și pe ei, ca și pe mine, în adevărata lumină a vieții noastre de toate zilele, care nu este decât tot un carnaval, multiplicat la infinit sub aspectul infinit al aceluiași triumphi simbolic: o Colombină, un Pierrot și un Arlechin».

Iulian Boldea, *Ion Minulescu și măștile poeziei*, *Limba română* (2007)

4. Redactează un eseu de minimum 400 de cuvinte, în care să prezinți particularități ale unui **text poetic studiat**, aparținând lui **George Bacovia**. În elaborarea eseului, vei avea în vedere următoarele repere:

- evidențierea a două trăsături care permit încadrarea textului poetic studiat într-o perioadă, într-un curent cultural/literar sau într-o orientare tematică;
- comentarea a două imagini/idei poetice relevante pentru tema textului poetic studiat;
- analiza a două elemente de compoziție și de limbaj, semnificative pentru textul poetic ales (de exemplu: titlu, incipit, relații de opoziție și de simetrie, motive poetice, figuri semantice etc.).

5. Redactează un eseu liber, de cel puțin 150 de cuvinte, cu tema *Carnavaluri lirice în poezia simbolistă*, valorificând atât textele studiate, cât și propriile experiențe de lectură.

Dicționar cultural

Ion Minulescu (1881–1944) este un reprezentant al simbolismului românesc, poet, prozator și dramaturg încadrat în direcția simbolismului minor. Publică în „Viața nouă” a lui Ovid Densusianu, una dintre cele mai importante reviste ale mișcării, apoi în „Viața literară și artistică”, inițiază și coordonează ulterior revistele simboliste „Revista celorlalți” și „Insula”. Volumele de versuri: *Romanțe pentru mai târziu*, 1908, *De vorbă cu mine însumi*, 1913, *Spovedanii*, 1927, *Strofe pentru toată lumea*, 1930, *Nu sunt ce par a fi*, 1936, *Versuri*, ediție definitivă îngrijită de autor, 1939, dar și cele de proză: *Casa cu geamurile portocalii*, 1908, *Corigent la limba română*, 1929 și altele dau măsura vigoriei artistice a autorului. I se decernează Premiul Național de Poezie în 1928, iar între 1922–1940 este Director General al Artelor în Ministerul Artelor și Cultelor.

Studiu de caz: Forme ale istoriei și ale criticii literare

Fișa studiului de caz

- **Titlu:** *Forme ale istoriei și ale criticii literare*
- **Rezumat:** Orice operă literară este supusă unui demers critic, de investigare a procesului ei de germinare ideologică și artistică, de receptare și de înțelegere, de integrare în ansamblul complex de relații estetice sau ideatice cu alte opere din literatura română sau din contextul literaturii universale, un demers care îi dezvăluie varietatea și construcția pluridimensională. Dacă în concepția lui Tudor Vianu critica literară trebuie să lege operele de împrejurările care le-au determinat, să le extragă și să le sintetizeze indicii de valoare, pentru a le pune în atenția cititorilor pentru meritele lor relative, G. Călinescu înțelege istoria și critica literară ca pe două momente ale aceluiași proces, considerând că actul critic are nevoie de o perspectivă istorică, așa cum istoria literară nu se poate face în afara criteriului estetic. Critica literară se realizează în relație cu teoria literară și cu istoria literaturii, prima analizând și sistematizând criterii estetice, principii valorice, genuri, specii, elemente ale stilului, cea de-a doua urmărind evoluția literaturii de-a lungul timpului și legătura dintre opera literară și contextul apariției acesteia. Monografia critică, eseu critic, studiul critic, recenzia sau cronică de carte sunt formele în care se concentrează ideile despre literatură, oferind cititorilor chei de înțelegere și de valorizare a textelor literare.
- **Cuvinte-cheie:** *istorie literară, teorie literară, critică literară, monografie literară, studiu critic, eseu critic, recenzie, cronică literară*
- **Componenta echipei:**
 1.
 2.
 3.
 4.
 5.
- **Data susținerii:**

Componente de evaluat	Criterii de evaluare	Autoevaluare (elev)	Evaluare (profesor)	Interevaluare (colegi)
Redactarea studiului de caz	corectitudinea informației științifice/ conținutului			
	respectarea normelor de redactare academică			
	originalitatea abordării temei/ conținutului			
	relevanța alegerii resurselor bibliografice			
Prezentarea proiectului	adaptarea discursului la contextul comunicării			
	utilizarea adecvată a normelor limbii literare			
	centrarea discursului pe receptor sau pe interlocutor			
	integrarea mijloacelor nonverbale și paraverbale			

Notă! Se recomandă ca aceste aprecieri să fie justificate, să se realizeze obiectiv și independent, folosind calificative de tipul: *excelent (E), foarte bine (FB), bine (B), suficient (S), insuficient (I)*.

Dileme conceptuale, interogații, clasificări, perspective

„Cum ar trebui să arate o istorie a criticii literare românești? Ceea ce surprinde în fraza precedentă e nu atât dificultatea răspunsului, cât insolitul întrebării. Cu precădere în ultima jumătate de secol, istoria criticii literare a devenit în spațiul cultural occidental un câmp de reflecție disciplinară destul de bine individualizat, a cărui autonomizare progresivă s-a văzut confirmată nu numai prin apariția unor sinteze impunătoare (cum ar fi Welles 1955–1992 sau Brooks, Nisbet & Rawson 1989–2005), ci și prin **emergența** unor demersuri teoretice «specializate» (precum Gallagher 1997). În schimb, în spațiul cultural românesc istoria criticii a rămas o simplă anexă a istoriei «generale» a literaturii – statut evidențiat în primul rând de faptul că nu există deocamdată o istorie a criticii literare autohtone. Ce-i drept, aceasta nu înseamnă că un asemenea teritoriu ar fi rămas o **terra incognita**; îndeosebi după 1965, evoluția criticii noastre literare a alcătuit constant obiectul a trei tipuri predilectate de abordări. Mai întâi, e vorba de panoramele «de epocă», adică de volumele care încearcă să radiografieze peisajul critic al unei anumite perioade literare (de obicei, contemporaneității). În cea de-a doua categorie se situează, apoi, istoriile «generale» ale literaturii române, care analizează dezvoltarea criticii în corelație cu dezvoltarea beletristicii propriu-zise. În fine, sunt de menționat aici și istoriile «parțiale» ale criticii, adică studiile care urmăresc o problemă determinată – «conceptul» de critică literară ca atare, metodele, autonomia esteticului ș.a. – de-a lungul mai multor epoci sau chiar în decursul întregii evoluții a literaturii noastre.”

Andrei Terian, *Schiță pentru o istorie a criticii literare românești*.
În căutarea criteriilor, în revista „Transilvania” (2012)

• Istoria «speciilor» critice

Dintre aceste trei demersuri, nu mă voi opri prea mult asupra panoramelor «de epocă». Explicația acestei limitări e ușor de intuit: criteriile de compartimentare a materiei pe care le propun asemenea abordări sunt fie prea generale, fie prea specifice pentru a putea fi utilizate cu succes în explorarea integrală a dezvoltării criticii literare românești. Ilustrative pentru primul caz sunt clasificările propuse de Crohmălniceanu (1975) și Grigurcu (1981). Astfel, pentru autorul *Istoriilor insolite*, diversitatea critică a perioadei interbelice s-ar traduce prin coexistența următoarelor forme sau «specii»: critica de direcție (E. Lovinescu), foiletonistica (Perpessiciu, P. Constantinescu, Ș. Cioculescu, Vl. Streinu, O. Șuluțiu), critica universitară (T. Vianu, D. Caracostea, Al. Dima), «creația critică» (G. Călinescu) și critica eseistică (P. Zarifopol, M. Ralea, D. I. Suchianu, P. Pandrea, E. Ionescu). Nu cu mult diferite sunt categoriile pe care le avansează Gh. Grigurcu pentru a ordona critica anilor 1970–1980: pendularea «între critică și istorie literară» (Al. Piru, Ov. S. Crohmălniceanu, M. Zăciu, D. Micu, M. Mincu, Ion Pop ș.a.), «teoria criticii» (A. Marino, Ion Vlad, Marian Popa, L. Ciocârlie, E. Negrici etc.), «critica artistă și critica actualității»

Note lexicale

emergență (s.f.) – formă a schimbării înțeleasă ca o apariție a ceva cu totul nou.

terra incognita – teritoriu necunoscut, zonă neexplorată.

Fotografie veche a cinematografului Scala, București, România

Unitatea 1. Poezia interbelică. Simbolismul

(I. Negoitescu, N. Manolescu, M. Nițescu, L. Raicu, E. Simion, V. Cristea, M. Iorgulescu ș.a.), «eseul» (E. Papu, Al. Paleologu, N. Balotă, M. Martin etc.) și «contribuția scriitorilor» (Al. Philippide, M. Preda, Ștefan Aug. Doinaș, I. Caraion etc.).»

Andrei Terian, *Schiță pentru o istorie a criticii literare românești. În căutarea criteriilor*, în revista „Transilvania” (2012)

1. Identifică principală diferență dintre istoria criticii în spațiul occidental și istoria criticii în spațiul autohton.
 2. Precizează care sunt cele trei tipuri de abordare a evoluției criticii, după 1965.
 3. Clasifică „speciile” critice, așa cum apar ele în viziunea lui Ovid S. Crohmălniceanu.
 4. Explică, în 100–120 de cuvinte, diferența de viziune asupra clasificării formelor criticii între Ovid S. Crohmălniceanu și Gheorghe Grigurcu.
 5. Selectează trei dintre numele evocate mai sus și realizează pentru fiecare dintre ele o fișă bibliografică.
 6. Citește cu atenție următoarele afirmații critice, apoi exprimă-ți argumentat opțiunea pentru una dintre ele.
- a) „Istoria literaturii este și istoria acestei ștafete intertextuale prin care axa diacronică se proiectează pe axa sincronă. Fiecare operă modifică (fie și imperceptibil) ansamblul de opere.”

Nicolae Manolescu, *Istoria critică a literaturii române. 5 secole de literatură* (2008)

- b) „Faptul că obiectul istoriei literare – opera literară – constituie în același timp un fenomen estetic și istoric, sau mai precis un obiect estetic, cu un anume «orizont» istoric, într-o anume «situație» istorică, nu schimbă cu nimic realitatea. Cărțile, fără excepție, sunt integrate unei deveniri, unui flux istoric (de unde și ideea «evoluției»), au un «miez» istoric. Într-un moment istoric, totdeauna unic, repetabil, apare o operă, care «răspunde» cu mijloace literare unei singure «situații».”

Adrian Marino, *Istoria literară*, în *Anuar de lingvistică și istorie literară*, Iași (1969)

- c) „Nu poți fi critic fără perspectivă istorică, nu poți face istorie literară fără criteriu estetic, deci fără a fi critic.”

G. Călinescu, *Principii de estetică* (1939)

Clarificări conceptuale, afirmații, concretizări

Critica literară presupune o analiză multilaterală a operei literare, integrate într-un ansamblu de relații, prin abordarea textului din unghiuri diverse, punând-o în conexiune cu istoria literară și cu teoria literaturii.

Istoria literară abordează fenomenul literar din perspectiva diacronică, în succesiunea epocilor și a perioadelor literare, urmărind evoluția curentelor, mișcărilor, orientărilor, direcțiilor estetice, dar și biografia scriitorilor, raporturile dintre biografia și opera unui scriitor, sursele lor de inspirație și relația care se stabilește între textele literare și contextele sociale în care acestea au apărut.

Monografia este o specie critică independentă, care urmărește realizarea unei viziuni integrale asupra vieții și operei unui scriitor, îmbinând studiul istorico-literar cu arta portretizării morale și psihologice și cu evocarea mediului generator al universului artistic. Spre deosebire de eseu critic, monografia epuizează, de regulă, subiectul abordat.

Eseul critic este o formă de notație a unor observații personale într-o lucrare digresivă și originală, fără pretenția de a epuiza subiectul pe care îl abordează, rezultatul fiind expresia subiectivității celui care îl scrie. Orice eseu are o notă de reflecție personală, fiind expresia unui unghi propriu de observație, caracterizat prin noutatea, ineditul și originalitatea punctului de vedere.

Studiul critic este o lucrare amplă de critică literară, monografică sau comparativă, descriptivă sau istorică, urmărind opera unui scriitor, textele unei epoci literare sau ale unui curent literar, o problemă studiată comparativ în creațiile mai multor scriitori, conținând judecăți de valoare referitoare la încadrarea istorică și estetică a textului, comparația cu alte opere ale aceluiași autor sau referiri la elemente cu valoare exemplară pentru tema, valoarea artistică sau mesajul operei literare.

Recenzia/cronica literară reprezintă o prezentare succintă a unei opere literare recente, publicată în reviste culturale, urmărind principalele teme, motive, idei ale acesteia, pe marginea cărora se fac aprecieri critice sau comentarii, pentru a atrage atenția cititorilor asupra unui volum sau pentru a semnală o apariție editorială, dar și pentru a orienta lectura cititorului.

• Lecturi critice, demersuri interpretative

A. Cine nu l-a ascultat niciodată pe N. Iorga (a fost un orator extraordinar, imposibil de transcris) cu greu își va face o idee justă de opera lui. Activitatea istorică în care intră și foarte multă jurnalistică este enormă și numai la îndemâna specialiștilor. Aceștia obișnuiesc încă de mult să tăgăduiască valoarea științifică a istoricului sub cuvânt de erori, neglijențe. Totuși, sub raport științific, obiecția e nedreaptă. Erorile lui Iorga (1871–1940) sunt neînsemnate față de uriașul material adunat și de soliditatea globală a monografiilor lui. Nu este ramură a istoriei în care N. Iorga să nu fi alcătuit sinteze capitale. El ține piept ca specialist total unei sumedenii de specialiști unilaterali. Se schimbă chestiunea când e vorba de valoarea literară a operei lui istorice și se poate pune întrebarea îngrijorată dacă este vreo carte care, fie prin construcția ei, fie prin idei, să rămână. Răspunsul principal e negativ. N. Iorga era un stilist original, punând personalitate și pigment polemic în cataloagele de nume, în uscatele răsturnări de fișe cronologice. El reprezintă un tip anacronic de diac, de întocmitor de letopisește pe baza unei cantități uriașe de izvoade. În materie literară, gustul său e refractar oricărei literaturi de o cât de relativă complicație. Descoperirile sale de scriitori și listele de „cărți bune” au fost scandalul vieții acestui om totuși de geniu, comparabil cu Voltaire, prin personalitate. Tot ce este mai valabil în literatura noastră a fost veștejit de acest neînțelegător, în numele unei injuste „respectabilități”. În memorii și în articole de jurnal N. Iorga a risipit foarte mult talent, reînviind tehnica cronicii neculciene, cu văietările, imprecaziile și violențele ei biblice. Fără a fi un portretist plastic, el izbutea să sugereze prezența cuiva, prin imagini sau scurte definiții pline de umoare. „Cald și frig – scria el despre Titu Maiorescu pe care nu l-a putut suferi – nu i-a fost nimănui lângă dânsul. A trecut printre oameni, întrebându-i, de multe ori, disprețuindu-i în taină, totdeauna. El însuși trebuie să-și fi fost indiferent sieși”.

G. Călinescu, *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*

1. Selectează din fragment trei atribute ale personalității lui Nicolae Iorga.
2. Rezumă, în 50–80 de cuvinte, concepția autorului despre importanța istoricului și a scriitorului Nicolae Iorga.
3. Exprimă-ți opinia despre felul în care se construiește portretul lui Iorga, în evocarea pe care o face Călinescu.
4. Compară portretul pe care Călinescu i-l face lui Iorga cu portretul pe care Iorga i-l face lui Titu Maiorescu.

B. Precocitatea lui Nicolae Iorga este, în toate privințele, uimitoare, deși venea după o generație, a junimiștilor, care își începuse și ea activitatea publică foarte devreme. La 13 ani Nicolae Iorga debutează ca ziarist, iar la 22 de ani are deja în librării o culegere de *Poesii* și una de articole critice, *Schițe din literatura română*. În prima jumătate a anilor '90 din secolul XIX este colaborator permanent la mai multe publicații cunoscute, începând cu „Lupta” lui G. Panu și sfârșind cu „Convorbiri literare”. La 18 ani e licențiat *magna cum laude* în limbi clasice la Literele ieșene, după o studenție de un an și trei luni, iar în 1890, proaspăt căsătorit și după un scurt stagiul de profesorat la Ploiești, obține o bursă la École des Hautes Études din Paris, al cărei *élève diplômé* devine în 1893, când își trece și doctoratul în istorie la Leipzig. Posedă deja cam tot atâtea limbi străine câte Dimitrie Cantemir cu două sute de ani înainte. Profesor titular la Universitatea din București la 24 de ani, este la nici 26 membru corespondent al Academiei. Publicistica literară (inclusiv cronica) îl acaparează între 1890 și 1895 și între 1903 și 1906, rodul fiind mai multe volume tipărite pe loc sau mai târziu. E de remarcat că, protagonist al celei de-a treia reacții la junimism, după revistele lui Hasdeu în anii '70 și după Gherea în anii '80, Iorga începe sub auspicii maioreștiene și va rămâne până la război la părerea că acțiunea „Convorbirilor” a fost una salutară, în ciuda convingerilor lui politice și culturale foarte diferite de ale junimiștilor. Printre cele dintâi articole importante pe care le publică, unul este despre **Rolul**

Unitatea 1. Poezia interbelică. Simbolismul

Junimii în literatură („Convorbirile” reprezintă bunul-simț în literatură). [...] A doua sferă a interesului junelui cărturar este istoria (și literară). În 1901 el dă un prim volum din cele câteva zeci consacrate istoriei literaturii (și române). Cu toate acestea, naționalismul lui Iorga este deocamdată bine temperat. Se răfuieste cu cei care doresc să izoleze cultura noastră de cea occidentală în spatele unui zid chinezesc. În privința criticii, împărtășește părerile lui Gherea (având grijă să-l menajeze pe Maiorescu).

Nicolae Manolescu, *Istoria critică a literaturii române. 5 secole de literatură* (2008)

1. Compară portretul lui Nicolae Iorga făcut de Călinescu și cel realizat de Nicolae Manolescu, identificând o asemănare și o deosebire.
2. Rezumă opinia autorului cu privire la relația dintre N. Iorga și junism.
3. Numește principala trăsătură a omului de cultură Nicolae Iorga, pe care o urmărește autorul.
4. Realizează o fișă bibliografică a lui Nicolae Iorga, valorificând textul citat.
5. Oferă o definiție proprie a conceptului de *istorie critică*, utilizând și ideile din receptarea critică de mai jos.

• **RECEPTARE CRITICĂ** „La fel de interesantă, de asemenea, este aplicarea practică a conceptului de *istorie critică*, propus de Nicolae Manolescu în prefață. Un concept care are meritul de a fi flexibil, istoria putând deveni, la nevoie, o... anti-istorie critică. Deoarece, incluzând sistematic în istoria literaturii receptarea ei critică și tinzând spre o istorie a formelor literare, sinteza manolesciană pare mai curând, și încă pe spații întinse, o lectură proaspătă a textelor literare în sine. Receptarea este topită în comentariul critic, iar evoluția formelor literarității, în subtextul istoriei. Tocmai decodificarea prezentă în actul de receptare recodifică opera, menținând-o vie în timp. Amatorii de speculații teoretice se pot considera dezamăgiți, însă cititorul neînhibat de prejudecăți are adevărate delicii de lectură, parcurgând aceste noi «lecturi infidele», istorice, de această dată.”

Răzvan Voncu, *Despre „Istoria critică a literaturii române” și relația dintre critică și istoria literară*, în „România literară” nr. 50/2019

C. Cuvântul *dăunător* provine din limbajul agronomilor. Îl găsesc foarte potrivit cu ce voi spune despre cronica literară. Am ales-o, dintre speciile criticii, fiindcă e cea mai „fierbinte”, mai ancorată, adică, în realitatea imediată a literaturii. Cel mai „rece” e studiul academic, eseul situându-se la mijloc pe o scală care leagă critica de actualitate. Dar nu o definiție a speciei mă preocupă acum. Am încercat câteva pe vremuri, când eram tânăr și lipsit de experiență. O viață consacrată cronicii mă îndeamnă astăzi să mă refer la primejdiile care o pândesc, altfel spus, la *dăunătorii* cărora le cade deseori victimă. Primul *dăunător*, nu neapărat într-o ordine de importanță, mai degrabă, într-una de oportunitate, este *neclaritatea* mesajului. Artă a fineții mai curând decât a geometriei, critica, în general, nu poate ocoli nuanțele sau chiar ambiguitățile. Cronica trebuie să fie însă mult mai circumspectă în această privință. Dacă nu știe să fie clară, riscă să-și rateze scopul. G. Călinescu mergea până la a susține că un cronicar n-are altceva mai bun de făcut decât să spună *da* sau *nu* operei. Ceea ce caut totdeauna într-o cronică este un diagnostic. Criticul poate fi chirurg sau medic curant, cronicarul e un diagnostician. El constată semnele vitale ale operei. Nu mai mult, dar nici mai puțin decât atât, ca să reiau o vorbă a lui E. Lovinescu, pe care am pus-o ca *motto* la prima mea carte. Remarc uneori la cronicarii tineri ispite chirurgicale și un stil care învelește în subtilități coconul operei, întocmai ca acela din care ies viermii de mătase. Le recomand stilul tranșant și direct. Al doilea *dăunător* este *excesul*. În laudă sau în contestare. Cronica e datoare să vadăască un simț al măsurii mai mult decât oricare specie de critică. Vă închipuiți cum ar fi arătat o cronică a lui G. Călinescu din „Adevărul literar și artistic” din anii 1930, scrisă în maniera unor eseuri din anii 1940, precum *Domina bona* sau *Poezia realelor*? Măsură în toate privințele: în aprecierea valorii operei, ca și în exprimare. Aceasta nu înseamnă că un cronicar trebuie să aleagă calea de mijloc, călduță, mediocră, ci că trebuie să se ferească de extremism, să fie credibil în opțiunile și în cuvintele lui. O parte a creditului care i se face (sau nu) ține de psihologia cititorului mai mult decât de talentul sau de onestitatea cronicarului. Îmi vine în minte comparația cu băncile: dacă deponenții pierd, fie și dintr-un motiv neîntemeiat, un simplu zvon, bunăoară, încrederea în bancă, aceasta se poate prăbuși indiferent de cât de solidă este în realitate. Observația de mai sus ne conduce

direct la dăunătorul al treilea care este *partizanatul*, politică literară. Este și cel mai ticălos din toți. Un cronicar tendențios cade lesne în patima unei subiectivități care îi ruinează creditul la care mă refeream adineauri. (Nu vreau să redeschid vechea discuție privitoare la subiectivitatea criticului. Nu există critică, și nici cronică obiectivă, există însă obiectivitate critică. Aceasta e o formă de control a subiectivității inevitabile a actului de apreciere. Înțeleg prin subiectivitate personalitatea celui care apreciază opera, originalitatea modului în care o face. Diagnosticul este însă necesarmente obiectiv, chiar dacă se bazează doar pe jumătate pe criterii obiective, făcând o mare parte intuiției.) Politichia strică meseria. S-a spus adesea după 1989 că, odată cu democrația, a apus vremea unicului cronicar urmat de toată lumea literară.

Nicolae Manolescu, *Cronica literară și dăunătorii ei*, în „România literară”, numărul 37/14 septembrie 2012

1. Enumeră *dăunătorii* cronicii literare, așa cum apar în concepția lui Nicolae Manolescu.
2. Ce rol are cronicarul în concepția lui G. Călinescu? Dar în viziunea lui Nicolae Manolescu?
3. Citește una dintre cronicile lui G. Călinescu, din „Adevărul literar și artistic”, și rezum-o.
4. Scrie o cronică a ultimei cărți citite de tine.

D. O spun de la început și fără înconjur: volumul lui Costi Rogozanu, *Naratorul cel rău. Un studiu despre realismul românesc: Rebreanu, Preda, Dumitriu*, este una dintre cele mai notabile apariții de critică și istorie literară a ultimilor ani. Cartea propune reevaluări considerabile nu doar privitoare la receptarea particulară a fiecăruia dintre cei trei autori vizați, ci și privitoare la modul în care a fost privit sau analizat – de către critica și cercetarea anterioară – romanul românesc în ansamblul lui.

Cea mai importantă modificare de perspectivă – care dă, în același timp, și unitatea abordării – constă în mutarea centrului de interes dinspre coordonatele așa-zis estetice ale operelor spre cele politice. Inițiativa e inovatoare, în condițiile în care atât canonul critic, cât și cel didactic au insistat preponderent asupra dimensiunilor simbolice sau formale ale autorilor reprezentativi pentru realismul românesc de secol XX. Volumul de față propune, în schimb, o alianță – cu rădăcini în formalismul rus, dar și cu precursorate mai recente în studiile lui Franco Moretti („forms are the abstract of social relationships”) – între naratologie și ideologie pentru a identifica substratul politic sau social din spatele fiecărui tip de realism vizat. Fundamentală i se pare lui Rogozanu întrebarea „Cine vorbește în roman?”, întrebare care trimite deopotrivă la analiza perspectivelor narrative și la cea a unor ideologii mai mult sau mai puțin explicite. Studiul are un caracter polemic pronunțat, întrucât aportul la istoria formelor românești al acestor trei autori fundamentali a fost explicat aproape exclusiv prin mutații de ordin intrinsec literar: *Ion* ar fi primul roman românesc modern pentru că naratorul lui Rebreanu renunță la o perspectivă didacticist-naivă în favoarea unei reflectări imparțiale a realității, ciclul *Moromeților* e o capodoperă în măsura în care creează un personaj categorial („moromețianismul”) și dizolvă omnisciența realismului clasic. În fine, *Cronica de familie* a rămas un caz bizar al receptării critice, care nu l-a înscris într-o metanarațiune convingătoare a romanului realist, insistând mai degrabă asupra estetismului caricatural al trilogiei.

Fără a-și propune, în schimb, un discurs totalizator, care să-i plaseze pe cei trei într-o relație necesară, autorul tezei îi investighează din același unghi și cu același instrumentar: e preocupat, adică, de a identifica vocea socială dominantă în fiecare dintre formulele realiste sau chiar romanele analizate. Tehnica, explicată în primul capitol al cărții, intitulat „Pentru o analiză de clasă a realismului românesc”, e aceea a degajării ideologemelor (termen preluat de la Bahtin), definite ca niște „corespondenți ai genei textuale în paradigma expresiei politice”. Pe scurt, criticul își propune să analizeze ideologia mai mult sau mai puțin explicită a celor mai relevante romane românești realiste de secol XX.

Alex Goldiș, *Cine vorbește în roman?*. O contribuție esențială la studiile literare românești, în „Vatra” (iulie 2024)

1. Sintetizează motivele pentru care autorul consideră cartea lui Costi Rogozanu „una dintre cele mai notabile apariții de critică și istorie literară a ultimilor ani”.
2. Transcrie din text o secvență care ilustrează funcția metalingvistică a comunicării.
3. Indică elementul care permite alăturarea în același studiu a celor trei autori, Rebreanu, Preda, Dumitriu.
4. Selectează din text cuvinte din sfera semantică a naratologiei și explică unul dintre termeni, la alegere.

Scrierea ghidată

Ancore bibliografice

G. Călinescu (1899–1965) a fost critic, istoric literar, scriitor, publicist, academician român, considerat unul dintre cei mai importanți istorici literari, lucrarea monumentală *Istoria literaturii române de la origini până în prezent* (1941) fiind o sinteză a fenomenului literar românesc, din zorii lui și până la 1941, anul apariției lucrării. Portrete, peisaje, asocieri marcate de finețea stilului călinescian, pagini scrise cu umor și ironie fină, plăcerea regiei, gustul pentru monumental, imaginația creatoare, comentariile psihologice și notele eseistice, alături de reflectarea unei culturi complexe, de o disponibilitate de documentare uriașă și de viziunea unei critici exhaustive, toate sunt argumente ale valorii, ale unității și ale unicității acestei lucrări, considerate un adevărat roman al literaturii.

Nicolae Manolescu (1939–2024) a fost critic și istoric literar român, cronicar literar și profesor universitar, membru titular al Academiei Române, autor, între altele, al *Istoriei critice a literaturii române* (2008), lucrare ce acoperă cinci secole de literatură, pe care autorul o consideră vie și contradictorie, în cadrul căreia i se reflectă lecturile, competența, gusturile și capriciile. Viziunea asupra literaturii se construiește în jurul criteriului estetic, interpretarea fiind susținută de instrumente ale teoriei literare. Criticul considera că o adevărată istorie a literaturii este necondiționat o istorie critică, fiecare text fiind reinterpretat și revalorizat din perspectiva succesi-velor lui evaluări critice.

• **ACTIVITATE CU CLASA** Metoda scrierii ghidate activează cunoștințele anterioare ale elevilor și îi ajută să își prioritizeze ideile.

Pasul 1 — Notați pe un poster, fiecare dintre voi, o idee despre importanța textului critic în înțelegerea operei unui scriitor.

Pasul 2 — Discutați între voi și tăiați cu roșu ideile pe care le considerați superficiale, lăsându-le pe poster doar pe acelea pe care le considerați importante și valide.

Pasul 3 — Căutați în textele propuse pasaje care să confirme ideile pe care le-ați agreat.

Pasul 4 — Scrieți pe caietul vostru, fiecare dintre voi, câte un paragraf în care să susțineți una dintre idei cu ajutorul exemplurilor din texte.

Pasul 5 — Citiți paragrafele redactate cu voce tare.

Pasul 6 — Stop and list/Opriți-vă și notați ce ați observat cu privire la fiecare paragraf ascultat pe următoarea listă de verificare.

Stil

- Cuvinte bine alese
- Lungime potrivită a enunțurilor

Idei

- Temă și opinii clare
- Exemple adecvate

Tehnica redactării

- Enunțuri complete
- Intonație potrivită

• Aplicații

1. Explică, în 100–120 de cuvinte, afirmația lui Nichita Stănescu: „O literatură fără critică literară este o literatură oarbă.”
2. Pentru G. Călinescu, istoria literară este „sinteză epică și știință inefabilă”, în vreme ce pentru Nicolae Manolescu e o operație critică de interpretare și de valorizare. Formulează, cu două argumente, opțiunea ta pentru una dintre cele două opinii.
3. Pornind de la afirmația lui Gheorghe Grigurcu (*Despre „Istoria critică a literaturii române” de Nicolae Manolescu*, anchetă în „România literară”, nr. 8/2020): „Întrucât Titu Maiorescu n-a scris nicio istorie literară, iar cea a lui E. Lovinescu se limitează la contemporaneitatea sa, istoriile lui G. Călinescu și Nicolae Manolescu dobândesc condiția unor piscuri muntoase gemelare ale literelor românești. Cât privește canonul, acesta se află în paginile lor asemenea sâmburelui în fruct.”, completează spațiile de mai jos cu numele a trei scriitori a căror operă a stat în atenția criticilor menționați.

4. ACTIVITATE CU CLASA Ordonăți următoarele titluri, asociindu-le speciei pe care o reprezintă:

Nicolae Manolescu, *Arca lui Noe. Eseu despre romanul românesc*

Eugen Simion, *Dimineața poezilor*

G. Călinescu, *Viața lui Mihai Eminescu*

Tudor Vianu, *Arta prozatorilor români*

G. Ibrăileanu, *Numele proprii în opera comică a lui Caragiale*

Călin Crăciun, *Spovedanie către Alionușka*

Adina Dinițoiu, *Povestea celor două Mântulese*

Cronică literară

Eseu critic

Studiu critic

Monografie

5. Criticul literar Nicolae Manolescu a propus, în *Arca lui Noe. Eseu despre romanul românesc* (vol. I–III, 1980–1983), o nouă clasificare a romanului, folosindu-se de terminologia specifică arhitecturii grecești. Identifică, între textele citite sau studiate de tine, titluri care corespund următoarei clasificări și completează cu ele cadranele libere:

- romanul „doric”, tradițional, cu narator omniscient și redactare la persoana a III-a:

- romanul „ionic”, îndreptat spre analiză, scris la persoana I, în care apare naratorul-personaj și se relativizează perspectiva:

- romanul „corintic”, manifestare a ludicului și a alegoricului, cu înclinație spre parabolă, mit, simbol:

6. REPORTAJ Realizează un videoreportaj despre *locul criticii literare între lecturile elevilor de liceu*, valorificând răspunsurile pe care colegii tăi le pot da următorului chestionar:

- Cât de des apelezi la studii critice pentru a realiza o temă pentru ora de literatură?
- Cu ce frecvență citești reviste literare?
- Care este ultima recenzie pe care ai citit-o?
- Enumeră trei critici literari pe care îi citezi frecvent în discuțiile tale la clasă.

Bibliografie:

I. Surse primare (texte):

- Călinescu, G., *Istoria literaturii de la origini până în prezent*, Editura Minerva, București, 1982;
- Crohmălniceanu, Ovid. S., *Istории insolite*, Editura Cartea Românească, București, 1980;
- Goldiș, Alex, *Cine vorbește în roman?*. O contribuție esențială la studiile literare românești, în „Vatra”, iulie, 2024;

Unitatea 1. Poezia interbelică. Simbolismul

- Manolescu, Nicolae, *Cronica literară și dăunătorii ei*, în „România literară”, numărul 37/14 septembrie 2012;
- Manolescu, Nicolae, *Istoria critică a literaturii române. 5 secole de literatură*, Editura Paralela 45, Pitești, 2008;
- Terian, Andrei, *Schiță pentru o istorie a criticii literare românești. În căutarea criteriilor*, în revista „Transilvania”, 2012.

II. Lucrări generale (dicționare, enciclopedii):

- Călinescu, G., *Principii de estetică*, Editura Fundația pentru Literatură și Artă, București, 1939;
- Călinescu, G., *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, Editura Minerva, București, 1982;
- Negoțescu, I., *Istoria literaturii române*, Editura Minerva, București, 1991;
- Pîru, Al., *Istoria literaturii române de la început până azi*, Editura Univers, București, 1981;
- Vianu, Tudor, *Studii de literatură română*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1965.

III. Receptare critică (selectiv):

- Grigurcu, Gheorghe, *Despre „Istoria critică a literaturii române” de Nicolae Manolescu*, anchetă în „România literară”, nr. 8/2020;
- Voncu, Răzvan, *Despre „Istoria critică a literaturii române” și relația dintre critică și istoria literară*, în „România literară”, nr. 50/2019.

IV. Resurse digitale:

- Biblioteca Centrală Universitară Iași: <https://dspace.bcu-iasi.ro>;
- Biblioteca Națională a României: www.digitool.bibnat.ro;
- Biblioteca Digitală a Bucureștilor: www.digitool.bibmet.ro;
- Biblioteca Central Universitară „Carol I” București: www.restitutio.bcub.ro;
- Biblioteca Digitală a Publicațiilor Culturale: www.biblioteca-digitala.ro;
- Muzeul Literaturii Române București: www.mnlr.ro.

Test de evaluare finală

I. TEST STANDARD – PENTRU BACALAUREAT

Toate subiectele sunt obligatorii. Se acordă **zece puncte** din oficiu.

Timpul de lucru efectiv este de **trei ore**.

SUBIECTUL I

(50 de puncte)

Citește următorul fragment:

În cărțile mele de critică am încercat să acreditez ideea unui model existențial apocaliptic, caracteristic culturii actuale, – model nihilocentric¹, a cărui configurare este solidară cu ideea „căderii din centru”, cu angoasa alunecării pe circumferință. Teroarea „rostogolirii pe cerc” se făcea simțită de altfel încă în lirica interbelică. Un bun exemplu în acest sens l-ar putea constitui „poezia provinciei” (și mai cu seamă Bacovia, primul mare poet român a cărui creație stă sub semnul apocalipticului), căci, mai mult decât un topos poetic, provincia reprezintă aici o categorie ontologică², e o figurare a marginii și a marginalității, a „circumferinței”. Prin urmare „târgul” atât de des invocat în această lirică ar putea fi privit ca o replică a periferiei caragialiene (altă „margine”!), situată în interstițiul³ dintre cultură și civilizație, ca și casa lui Jupân Dumitrache, care stă cu fața către oraș și cu spatele spre maidan, constituindu-se într-un „cerc” de-a lungul căruia fiecare punct constituie reflexul parodic al centrului. Aici existența nu mai este trăită, ci doar simulată, se convertește într-o succesiune de automatisme grotești, a devenit simplă „mecanică”, așa cum se întâmpla la Ion Minulescu („În orașu-n care plouă de trei ori pe săptămână / Un bătrân și o bătrână, / Două jucării stricate, / Merg ținându-se de mână”) sau Demostene Botez („Pe strada-n care au ieșit căței și slugi / Trec în rând recruții tunși și clăpăugi / Învîingând din gură un cântec de ostaș / Ce deșteaptă case goale prin oraș”).

Viața a devenit așadar, odată cu căderea pe cerc, aparență și simulacru, iar subiectului uman nu-i mai rămâne decât să se îndoiască de propria lui existență: „Ce mai este?... Cărți de noapte / Mai citesc și-mi pare că sunt viu” (Bacovia). Această stare de dubitație anxioasă solicită cu necesitate prezența „confirmatorilor”, prin intermediul cărora ego-ul încearcă să dobândească proba propriei lui existențe. Și, în această ordine de idei, femeia bacoviană, în fața căreia actantul liric execută de atâtea ori mișcările unui mimus⁴ absurd, joacă, fără îndoială, rolul unui confirmator a cărui tăcere nu face decât să tensioneze până la paroxism⁵ starea de îndoială. Dar supremul confirmator este, în spațiul agonice al poeziei bacoviene, vorbirea.

Octavian Soviany, *Bacovia și poezia provinciei*, în „Ateneu”, nr. 8-9, 2011

¹ *nihilocentric* (adj.) – construit în jurul ideii de nimic;

² *ontologic* (adj.) – referitor la studiul ființei, al existenței, în general;

³ *interstițiu* (s.n.) – spațiu gol situat între componentele unui sistem;

⁴ *mimus* (s.m.) – actor de pantomimă;

⁵ *paroxism* (s.n.) – intensitate maximă, punct culminant al unei senzații sau al unei stări.

A. Scrie pe foaia de examen, în enunțuri, răspunsul la fiecare dintre următoarele cerințe cu privire la textul dat.

1. Indică sensul din text al expresiei *joacă rolul* și al cuvântului *proba*. **6 puncte**
2. Menționează o trăsătură a târgului, așa cum reiese din textul dat. **6 puncte**
3. Precizează un autor reprezentant al poeziei provinciei, justificându-ți răspunsul cu o secvență semnificativă din textul dat. **6 puncte**
4. Explică motivul pentru care autorul consideră provincia un spațiu ontologic. **6 puncte**
5. Prezintă, în 30–50 de cuvinte, legătura dintre târgul provincial și periferia caragialiană, așa cum rezultă din textul dat. **6 puncte**

Unitatea 1. Poezia interbelică. Simbolismul

B. Redactează un text de minimum 150 de cuvinte, în care să argumentezi dacă târgul provincial imprimă sau nu locuitorilor săi sentimentul închiderii/al limitării, raportându-te deopotrivă la informațiile din fragmentul extras din articolul lui Octavian Soviany și la experiența personală sau culturală. **20 de puncte**

În redactarea textului, vei avea în vedere următoarele repere:

- formularea unei opinii față de problematica pusă în discuție, enunțarea și dezvoltarea corespunzătoare a două argumente adecvate opiniei și formularea unei concluzii pertinente; **14 puncte**
- utilizarea corectă a conectorilor în argumentare, respectarea normelor limbii literare (norme de exprimare, de ortografie și de punctuație), așezarea în pagină, lizibilitatea. **6 puncte**

În vederea acordării punctajului pentru redactare, textul trebuie să aibă minimum 150 de cuvinte și să dezvolte subiectul propus.

SUBIECTUL al II-lea

(10 puncte)

Comentează, în minimum 50 de cuvinte, textul de mai jos, evidențiind relația dintre ideea poetică și mijloacele artistice:

Orașul mic te fură-ncet
Cu ale lui tăcute strade,
Cu oameni proști, dar cumsécade,
Ce nici nu știi că sunt poet.

Cu centrul intim și cochet,
Și fără case cu arcade;
Orașul mic te fură-ncet
Cu ale lui tăcute strade.

Prin umbra parcului discret,
Nu se strecoară mascarade
Și nu s-aud în el tirade
Despre-al politicei secret.
Orașul mic te fură-ncet.

Alexandru Macedonski, *Rondelul orașului mic*

Notă! Pentru **conținut**, vei primi 6 puncte, iar pentru **redactare**, vei primi 4 puncte (utilizarea limbii literare – 1 punct; logica înlănțuirii ideilor – 1 punct; ortografia – 1 punct; punctuația – 1 punct).

În vederea acordării punctajului pentru redactare, răspunsul trebuie să aibă minimum 50 de cuvinte și să dezvolte subiectul propus.

SUBIECTUL al III-lea

(30 de puncte)

Redactează un eseu de minimum 400 de cuvinte, în care să prezinți *particularități ale unui text poetic studiat*, aparținând lui George Bacovia.

În elaborarea eseului, vei avea în vedere următoarele repere:

- evidențierea a două trăsături care permit încadrarea textului poetic studiat într-o perioadă, într-un curent cultural/literar sau într-o orientare tematică;
- comentarea a două imagini/idei poetice relevante pentru tema textului poetic studiat;
- analiza a două elemente de compoziție și de limbaj, semnificative pentru textul poetic ales (de exemplu: titlu, incipit, relații de opoziție și de simetrie, motive poetice, figuri semantice, elemente de prozodie etc.).

Notă! Ordinea integrării reperelor în cuprinsul eseului este la alegere. Pentru **conținutul** eseului, vei primi **18 puncte** (câte 6 puncte pentru fiecare cerință/reper). Pentru **redactarea** eseului, vei primi **12 puncte** (existența părților componente – introducere, cuprins, încheiere – 1 punct; logica înlănțuirii ideilor – 1 punct; abilități de analiză și de argumentare – 3 puncte; utilizarea limbii literare – 2 puncte; ortografia – 2 puncte; punctuația – 2 puncte; așezarea în pagină, lizibilitatea – 1 punct).

În vederea acordării punctajului pentru redactare, eseul trebuie să aibă minimum 400 de cuvinte și să dezvolte subiectul propus.

II. TEST DE APROFUNDARE – PENTRU OLIMPIADE ȘI CONCURSURI

Toate subiectele sunt obligatorii. Nu se acordă punctaj din oficiu.

Timpul de lucru: **trei ore**.

Citește cu atenție textele de mai jos.

A.

Un om trist era și întristat de moarte
 un om singur era și-nsingurat de moarte un om bolnav de timp,
 timp ce grăbea spre moarte
 un om de spaime plin și-nspăimântat de moarte.
 (Nu-i plăceau ploile putrede
 rănind târgul
 nici jalea frunzelor ucise
 nu-i plăcea fanfara militară
 zăpezile grozave erau ca lupii în noapte
 în el plânsul își făcuse castel și locuia acolo...)
 A iubit cu deznădejde
 dar era un sentiment aproape gri
 alteori violet sau galben ca un păcat vechi
 dar de cele mai multe ori era negru
 (negru de la negru, de la nevroză, de la noapte
 lacustră, de la noapte de vânt, de la noapte
 cu vin negru, de la noapte
 de cucueva pe un felinar spart
 negru de la corbi, de la păcate, de la nesomn
 negru de la sigur, de la durere, de la vis negru)
 și alerga după lumină mereu
 El a re-creat toamna
 devastând parcurile îmbolnăvind copacii
 făcându-i să tușească dureros și să scuipe
 el a făcut cerul de plumb în ultima zi a verii a dat culori de spaimă amurgurilor, veșnicindu-le
 iar nopților le-a furat stelele, lăsându-le
 ca-nainte de facere: negre
 florilor le-a dat culoarea pământului
 carbonizându-le
 sicriu de plumb veacului ce se chircise.
 I-a plăcut vinul, otravă de uitare
 și a înnobilat cu ființa-i crâșmele sărace
 acolo unde mirosea a rășcoală

Unitatea 1. Poezia interbelică. Simbolismul

și femeia goală dansa barbar, de sfâșiere
acolo sufletul său avea dimensiuni cosmice
iar dedesubt abise...

Radu Cârneli, *Bacovia*, în *Scrieri*, vol. I

B.

Bacovia era retras, posomorât și taciturn; monoton, am putea spune. Boala căpătată în adolescență i-a afectat și psihicul: la 33 de ani, a fost internat la Sanatoriul de boli nervoase din București; apoi, la 47 de ani, la Clinica de neuropsihiatrie Colentina și, 12 ani mai târziu, la Clinica de neuropsihiatrie a Spitalului Central din București. În aceste perioade a scris, dar arareori a și publicat.

Din cauza boemiei și a bolii a schimbat numeroase locuri de muncă. Nu se poate spune despre el că avea un scop, căci nici poezia n-o considera o menire, ci mai degrabă „o recreație după muncă”. „Ce-i aia artist, scriitor? Din jocul de-a poetul nu poți ieși niciodată teafăr. Mulțimea își trăiește viața în felul ei, și face bine. Cine trece dincolo-și arde aripile, își scurge tot sângele. Ce-i aceea poet?”

A avut slujbe mici, care nu-l solicitau: profesor de desen, copist la diverse ministere, ajutor de contabil, referent la Direcția Educației Poporului, bibliotecar la Ministerul Minelor și Petrolului și consilier la Departamentul Artelor. Nu-l deranja că era nestatornic profesional, căci Bacovia n-a urmărit nici banii, nici faima: „Nu m-am născut bogat, și poate nu voi fi niciodată. Dacă aș avea bani mulți, aș chema poezii lumii în jurul meu și am schimba astfel rostul vieții. Pe când așa, mă mulțumesc cu tăcerea”.

Despre firea retrasă și tristețea lui George Bacovia a povestit nepotul său din partea fratelui, Maximilian Vasiliu: „Era slab de tot și avea întipărită pe figură o adâncă tristețe pe care până și un copil ca mine o vedea. Trăia o perioadă de claustrare aproape totală, în micul său iatac din casa părintească. Sta zile întregi fără să scoată un cuvânt. Numai țigările, fumate una după alta, păreau că-i alină întrucâtva amarul zilelor care treceau uniform. Era privit de familie cu multă compasiune. Noi, nepoții, nu îndrăzneam niciodată să-i adresăm vreun cuvânt. Câteodată, rar de tot, Bacovia ieșea din mutismul său aproape total și din indiferența lui, cel puțin aparentă, părând că ar vrea oarecum să participe la viața din jur. Mi-aduc aminte că în vreo două rânduri m-a rugat să-i aduc manualul meu de istorie. S-a uitat pe el câteva zile”.

Nimeni nu și-l poate aminti pe Bacovia altfel decât trist, iar această posomorâre se putea citi nu doar în scrierile sale, ci și în felul în care se îmbrăca și se mișca. „Nu l-am văzut niciodată pe Iorgu vesel, destins decât foarte rar și nici atunci nu se putea spune că era cu adevărat vesel, ci oarecum dispus să spună câteva cuvinte, atunci când avea posibilitatea de a bea un pahar de vin. Pentru vinul bun avea un respect deosebit. Spunea admirativ, privind în zare licoarea din pahar: «E bine lucrat!». Bacovia umbla foarte modest îmbrăcat, de preferință haine de culoare gri-fer. Prin casă umbla cu o haină de catifea tot de culoare închisă. Nimic ostentativ, niciodată, nici în ținută, nici în îmbrăcăminte. De o modestie și timiditate care frizau uneori morbidul. Pe stradă mergea de obicei cu capul plecat în jos, parcă strecurându-se printre ceilalți trecători, parcă vrând să treacă neobservat”, își mai amintește nepotul poetului.

Bacovia nu și-a renegat niciodată condiția, însă își dorea ca personalitatea lui să nu umbrească starea celor din jurul său. Cu toate că atât poezia, cât și firea lui erau sumbre, trimițând mereu cu gândul la depresie și la moarte, Bacovia ținea să punteze că toate sunt o aparență. „De obicei stau aproape toată ziua în casă. Nu mă plictisesc și nu mă neliniștesc în singurătate. Din cauza temperamentului mi-am croit fatal o astfel de viață. Și-apoi, n-am fost totdeauna prea sănătos. Societatea cere mereu oameni robuști, care să construiască cu spor pentru ea, să-i ducă mai departe rostul. Melancolia firii mele nu ar fi niciodată înțeleasă. Unii din prietenii mei îmi spun că sunt inadapabil, că fug de oameni. Este o exagerare. Iubesc oamenii și îi privesc cu interes prin geamul din fața casei mele... Evit oamenii pentru că persoana mea ar aduce un fel de umbră peste veselia lor spontană. Îi respect prea mult ca să le aduc vreo supărare”, explica poetul într-un interviu acordat jurnalistului I. Valerian.

Ana Maria Șchiopu, *Cât de trist era Bacovia*, în „Adevărul”, 2020

Subiectul I

(30 de puncte)

Răspunde, pe foaia de concurs, la fiecare dintre cerințele de mai jos.

1. Ilustrează cu câte un exemplu o funcție a comunicării, prezentă în cele două texte. **5 puncte**
2. Prezintă o particularitate a limbajului, identificată în textul B. **5 puncte**
3. Evidențiază două trăsături ale poetului, așa cum rezultă din cele două texte. **5 puncte**
4. Explică semnificația secvenței din textul A: *El a re-creat toamna / devastând parcurile îmbolnăvind copacii / făcându-i să tușească dureros și să scuipe.* **5 puncte**
5. Susține-ți opinia despre modul în care se construiește imaginea poetului în cele două texte-suport. **5 puncte**

Notă! Niciun răspuns nu va depăși 100 de cuvinte. Pentru **conținut**, vei primi 25 de puncte, iar pentru **redactare**, vei primi 5 puncte (utilizarea limbii literare – 1 punct; logica înlănțuirii ideilor – 1 punct; ortografia – 1 punct; punctuația – 1 punct; respectarea precizării privind numărul de cuvinte – 1 punct).

În vederea acordării punctajului pentru redactare, răspunsurile vor fi formulate în enunțuri.

Subiectul al II-lea

(35 de puncte)

Redactează un text de 150–300 de cuvinte, care să reprezinte o scrisoare a poetului Bacovia, trimisă din Bacău, într-o zi de mai, poetului Radu Cârneli, pentru a-i transmite sentimentele care l-au încercat citind poezia ce i-a fost dedicată. În textul tău, vei include o secvență descriptivă și o secvență narativă.

Notă! Pentru **conținut**, vei primi 30 de puncte, iar pentru **redactare**, vei primi 5 puncte (utilizarea limbii literare – 1 punct; logica înlănțuirii ideilor – 1 punct; ortografia – 1 punct; punctuația – 1 punct; respectarea precizării privind numărul de cuvinte – 1 punct).

Subiectul al III-lea

(35 de puncte)

Scrie un eseu, de minimum 600 de cuvinte, despre *reflectarea spațiului exterior în construcția interioară a ființei lirice*, pornind de la cele două texte date și valorificând experiența ta culturală (literatură, arte plastice, muzică, cinematografie, filosofie etc.).

Notă! În elaborarea eseului, vei respecta structura textului de tip argumentativ: *ipoteza*, constând în *formularea tezei/a punctului de vedere* cu privire la temă, *argumentația* (cu trei argumente/raționamente logice/exemple concrete etc.) și *concluzia/sinteza*.

Pentru **conținutul** eseului, vei primi 30 de puncte, iar pentru **redactare**, vei primi 5 puncte (utilizarea limbii literare – 1 punct; logica înlănțuirii ideilor – 1 punct; ortografia – 1 punct; punctuația – 1 punct; așezarea în pagină – 1 punct).

Punctajul pentru redactare se acordă numai dacă eseul are minimum 600 de cuvinte.

Inserarea de citate critice necomentate sau nerelevante pentru tema dată atrage după sine neacordarea punctajului maxim.